Lastavica
Lektira

NARODNE PRIPOVIJETKE

22627

Zoo
1

Predsjednik Republike, na osnovu člana 337. Ustava SFRJ i člana 4. Zakona o odlikovanjima SFRJ, odlikovao je:

— za naročiti doprinos u razvijanju književnosti za djecu i postignute uspjehe u kulturno-prosvjetnom uzdizanju mladih u duhu ideja bratstva i jedinstva

ORDENOM BRATSTVA I JEDINSTVA SA SREBRNIM VIJENCEM

Biblioteku »Lastavica« Izdavačkog preduzeća »Veselin Masleša«, Sarajevo.

OSTALA PRIZNANJA I NAGRADE:

— SAVJETA ZA VASPITANJE I ZAŠTITU DJECE JUGOSLAVIJE
— SAVJETA ZA VASPITANJE I ZAŠTITU DJECE SR BiH
— STATUA »KURIR JOVICA« SAVJETA ZA VASPITANJE I ZAŠTITU DJECE JUGOSLAVIJE
— PRIZNANJE ODBORA ZA PROSLAVU 25-GODIŠNJICE PIONIRSKE ORGANIZACIJE JUGOSLAVIJE

IZDAVAČKO PREDUZEĆE
»VESELIN MASLEŠA«
SARAJEVO

204
DJEČJI CENTAR
„NOVI ZAGREB"
ZAGREB 1

NARODNE PRIPOVIJETKE

NAŠIH I DRUGIH NARODA

I KNJIGA

SARAJEVO
1977.

IZBOR I REDAKCIJA
SUBHIJA HRNJEVIĆ

Urednik za školsku lektiru: NEVZETA OSMANBEGOVIĆ
Naslovna strana i ilustracije: OMER OMEROVIĆ

ČARDAK[1] NI NA NEBU NI NA ZEMLJI

Bio jedan car, pa imao tri sina i jednu kćer, koju je u kafezu hranio i čuvao kao oči u glavi. Kad đevojka odraste, jedno veče zamoli se ocu svome da joj dopusti da iziđe sa braćom malo pred dvor u šetnju, i otac joj dopusti. Ali tek što iziđe pred dvor, u jedan mah doleti iz neba zmaj, ščepa đevojku između braće i odnese je u oblake. Braća otrče brže-bolje k ocu i kažu mu šta je bilo, i reku da bi oni radi svoju sestru potražiti. Otac im dopusti da idu da je traže, i dā im svakome po konja i ostalo što treba za put, i tako oni otidu.

Po dugome putovanju naiđu na jedan čardak, koji niti je na nebu ni na zemlji. Došavši ondje, pomisle da neće u onome čardaku biti njihova sestra, pa se odmah stanu dogovarati kako bi se u nj popeli, i poslije dugoga promišljavanja i dogovora, dogovore se da jedan od njih svoga konja zakolje, i od kože konjske oputu, da okroje, pa pritvrdivši jedan kraj od nje za strijelu da puste odozdo strijelu iz luka da se dobro za čardak prihvati, kako bi se uz nju peti mogli. Mlađa dva brata reku starijemu da on svoga konja zakolje, ali on ne šćedne, pa ni srednji ne šćedne, onda najmlađi zakolje svoga, od kože njegove okroji oputu, jedan kraj od nje veže za strijelu, pak je pusti iz luka u čardak. Kad dođe da se

[1] čardak — kula

penju uz oputu, opet najstariji i srednji ne šćednu se peti, nego se popne najmlađi.

Popevši se gore, stane ići iz jedne sobe u drugu, i tako naiđe na jednu sobu u kojoj vidi svoju sestru đe sjedi, a zmaj joj metnuo glavu na krilo pa spava, a ona ga bište. Ona, kad vidi brata svojega, uplaši se i počne ga tiho moliti da bježi dok se nije zmaj probudio, ali on ne šćedne, već uzme buzdovan, pa razmahne njime i udari zmaja u glavu, a zmaj iza sna maši se rukom na ono mjesto đe ga je on udario, pa reče djevojci:

— Baš ovdje me nešto ujede.

Kad on to rekne, a carev ga sin još jednom udari u glavu, a zmaj opet reče đevojci:

— Opet me nešto ovdje ujede.

Kad on i treći put zamahne da ga udari, onda mu sestra rukom pokaže da ga udari u život, i on ga udari onamo, i kako ga udari, zmaj ostane na mjestu mrtav, a careva ga kći sturi s krila, pa pritrča bratu svome te se s njime poljubi, pa onda, uzevši ga za ruku, stane ga voditi kroz sve sobe.

Najprije ga uvede u jednu sobu u kojoj je bio jedan vran konj za jaslama privezan s cijelijem takumom[2] od čistog srebra. Potom ga odvede u drugu sobu u kojoj je za jaslama stajao bijel konj s takumom od suhoga zlata. Najposlije ga odvede i u treću sobu đe je za jaslama bio kulatast konj i na njemu takum dragijem kamenjem iskićen. Kad prođe te sobe, onda ga sestra odvede u jednu sobu u kojoj je đevojka jedna sjedila za zlatnijem đerđefom[3] i zlatnom žicom vezla. Iz te sobe odvede ga u drugu, u kojoj je druga đevojka zlatne žice ispredala. A najposlije uvede ga u jednu sobu u kojoj je

[2] takum — oprema
[3] đerđef — drveni okvir sa nogarima ili bez njih, na koji su djevojke razapinjale platno za vez

treća đevojka biser nizala, i pred njom na zlatnoj tepsiji od zlata kvočka s pilićima biser kljucala.

Sve ovo obišavši i viđevši, vrati se natrag u onu sobu đe je zmaj mrtav ležao, pa ga izvuče napolje i baci na zemlju, a braća, kad ga vide, umalo ih groznica ne uhvati. Potom najmlađi brat spusti najprije sestru svoju braći, pa onda sve tri đevojke, svaku s njezinijem radom, jednu za drugom; spuštajući đevojke braći, svaku je namjenjivao čija će koja biti, a kad pusti treću, i to onu s kvočkom i pilićima, on nju za sebe namijeni. Braća njegova, zavideći mu što je on bio junak te je sestru našao i izbavio, presijeku oputu da on ne bi mogao sići, pa onda nađu u polju jedno čobanče kod ovaca i preobuku ga i mjesto brata svoga ocu povedu, a sestri svojoj i đevojkama zaprijete da nikome ne kazuju šta su oni učinili.

Poslije nekog vremena dozna najmlađi brat na čardaku da se braća njegova i ono čobanče onijem đevojkama žene. Onaj isti dan u koji se najstariji brat vjenčavao, on uzjaše na vranca, pa, baš kad su svatovi iz crkve izlazili, doleti među njih, te svoga brata, mladoženju, udari malo buzdovanom u leđa, da se odmah s konja premetnuo, pa onda odleti opet natrag u čardak. Kad dozna da mu se srednji brat ženi, a on, u ono isto vrijeme kad su svatovi iz crkve išli, doleti na đogatu, te i srednjega brata onako udari da se odmah s konja premetnuo, pa onda između svatova opet odleti. Napošljetku, doznavši da se čobanče njegovom đevojkom ženi, uzjaše na kulata[4], i doleti u svatove baš kad su iz crkve izlazili, te mladoženju buzdovanom udari u glavu, da je na mjestu mrtav pao, a svatovi onda đipe da ga uhvate, ali on ne šćedne ni bježati, nego ostane među njima, pa

4. kulat — konj poznatog junaka

se pokaže da je on najmlađi carev sin a ne ono čobanče, i da su ga braća iz zavisti ostavila na onome čardaku u kome je on sestru našao i zmaja ubio, a to sve zasvjedoči i sestra i one đevojke. Kad car to čuje, on se naljuti na svoja dva starija sina i očera ih odmah od sebe, a njega oženi đevojkom koju je sebi izabrao i ostavi ga nakon sebe da caruje.

SEDAM VLAŠIĆA

Bio jedan car pa imao kćer. Kad car jedanput otide na vojsku, dođe zmaj pa mu ukrade kćer i odnese je svojoj kući. Kad dođe car s vojske kući, kažu mu šta je bilo. Car odmah zapovijedi svome sluzi da ide u svijet i da mu traži kćer, a ako je ne nađe i ne dovede, neka mu ne dolazi jer će izgubiti glavu. Sluga se opremi i ode. Išao je po svijetu, išao i svugdje je za carevu kćer raspitivao, ali o njoj ni traga ni glasa. Sad pomisli sluga: »Daj da idem u drugi kraj svijeta, valjda će tamo biti.« Kad dođe tamo, upute ga ljudi da ide zmajevskoj materi i da je pita ne bi li ona o tome šta znala. Ode sluga zmajevskoj materi i rekne:

— Pomozi bog, majko!

— Bog mi ti pomogao, sinko! — odgovori zmajevska majka. — A šta ti tražiš ovdje?

— Čuo sam za tebe, pa sam došao da te pitam ne bi li mi ti znala kazati gdje je careva kći? Nju je jedan zmaj ukrao, pa ne mogu nikako da ga nađem da poištem od njega carevu kćer. Ako mi je ne dâ da je odvedem ocu, izgubiću glavu.

Zmajevska mu mati odgovori:

— Ja ti, sinko, ništa za nju kazati ne umijem, nego sjedi malo pa se odmori, sad će i moji sinovi kući doći, pa ako ti je oni ne nađu, neće ti je niko živ naći. Ja imam pet sinova. Prvi mi sin tako vješto umije krasti da će ispod kvočke jaje ukrasti, a da ona ne osjeti. Drugi

umije tako namirisati trag da će ga i onda namirisati ako mu je i devet godina prošlo. Treći za tili čas sazida kulu, i sve što hoće zatvori i u nju sačuva. Četvrti pak tako vješto strijelja da će zvijezdu na nebu ustrijeliti.

Kad zmajevi dođu kući, mati ih zapita znaju li što za carevu kćer koju je jedan zmaj ukrao, a oni odgovore da ne znadu ništa, nego će ići da je potraže.

Odmah drugi zmaj nanjuši trag i nađe je kod jednog zmaja koji je bio jači od sve ove braće. Zato ode prvi brat te je ukrade, pa bježi! Jest, ali zmaj osjeti, pa za njim u potragu, pa tek da ih uhvati, a treći brat sazida kulu pa se svi u nju pozatvaraju. Zmaj se razljuti pa svu kulu razrovi, zgrabi djevojku i poleti s njom za oblake. Sad četvrti brat zapne strijelu i ustrijeli ga, a on poleti zajedno s djevojkom dole. Peti brat pritrči i dočeka djevojku na ruke, te osta zdrava. Kad ovako dobiju djevojku, stanu se prepirati čija je djevojka.

Prvi reče:

— Moja je djevojka! Jer da je ja nisam našao, ne biste je ni vidjeli.

Drugi reče:

— Zaludu bi ti nju našao da je ja nisam ukrao!

Treći reče:

— Zalud si ti nju našao, a ti ukrao. Da ja nisam kulu sazidao, svi biste vi glave pogubili!

Četvrti reče:

— Zaludu si je ti našao, ti ukrao, a ti u kulu zatvorio, da ja njega nisam ustrijelio, on bi je odnio!

Peti reče:

— Sve je vaše uzalud da je ja nisam na ruke prihvatio!

Na to i sluga progovori:

— A da ja vama za nju nisam kazao, vi za nju ne biste ni znali! Nego dajte vi nju meni da je vodim ocu jer ću inače izgubiti glavu.

Ovako su se dugo prepirali. Najposlije im reče djevojka:

— Znate šta? Vi imate staru mater, pa idite njoj neka vam ona presudi.

Svi na to pristanu i odu materi, a mati ih sasluša pa im onda reče:

— Vas šestorica budite ovoj djevojci mila braća, a ona vama mila sestrica!

I to su Sedam Vlašića na nebu.

ISTOČNO OD SUNCA I ZAPADNO OD MJESECA
(norveška bajka)

Živio negda jedan seljak koji je imao mnogo djece, a od imanja samo skromnu kućicu i ništa više. S mukom je sastavljao kraj s krajem zarađujući tek toliko da mu djeca ne gladuju i ne budu gola i bosa. Sva su mu djeca bila lijepa, a najljepša među njima, njegova mlađa kći, bila je prava ljepotica.

Jednog četvrtka uveče, u doba pozne jeseni, vladalo napolju strašno nevrijeme. Bio je potpun mrak, padala je kiša i bjesnila oluja tako da su kućne spojnice sve pucale. Cijela porodica sjedila je oko ognjišta zabavljena poslom, svaki član svojim. Odjednom čuju kako neko spolja kuca u prozor; triput je kucao, i to jače. Čovjek ustane da vidi ko to može biti, a kad je izašao napolje, ugleda pred sobom velikog bijelog medvjeda.

— Dobro veče! — reče bijeli medvjed.

— Dobro veče! — reče čovjek.

— Ako mi budeš htio dati svoju mlađu kćer — kaže medvjed — učiniću te isto toliko bogatim koliko si sad siromašan.

Da bude toliko bogat koliko je sad siromašan — ne bi bogme bilo zgoreg, pomisli čovjek; to mu se sviđa. Ali o tom, reče, mora ipak razgovarati najprije sa kćerju.

Uđe u sobu i kaže da je napolju bijeli medvjed koji obećava kako će ga učiniti toliko bogatim koliko je sad siromašan ako mlađa kći bude pošla za njega. Ali djevoj-

ka ne htjede o tome ni čuti. Čovjek se vrati medvjedu i poslije razgovora s njim sporazumiju se da medvjed dođe ponovo idućeg četvrtka i čuje na čemu je.

Onda roditelji uzmu nagovarati kćer da pođe za medvjeda, i toliko su joj pričali o bogatstvu koje čeka njih i njenu braću i sestre, kao i o dobru za nju samu, da djevojka naposljetku pristane. Opere i iskrpi ono malo svojih haljina, ukrasi se kako je mogla i umjela i spremi se za put. O kakvu mirazu koji bi ponijela sa sobom — dabogme da nije moglo biti ni govora.

Idućeg čevtrtka dođe medvjed da čuje na šta se odlučila i odvede je, ako je pristala da pođe za njega. Sa zavežljajem svojih stvari u ruci sjedne mu djevojka na leđa i medvjed pođe kasom. Prešavši dobar dio puta, okrete glavu k njoj i zapita je:

— Je li te strah?

— Ne, ni najmanje, odgovori ona.

— Samo mi se čvrsto drži za krzno, pa neće biti nikakve nezgode — kaže joj medvjed.

Tako — on trčeći, a ona jašući — odu daleko, daleko, dok nisu došli do jedne velike stijene. Tamo medvjed zakuca i odmah se otvori kapija. Prođu kroz nju i dođu do jednog velikog dvora sa mnogo jarko osvijetljenih soba, u kojima je sve blistalo od zlata i srebra. Uđu u veliku dvoranu. Nasred dvorane stajao je sto, a na stolu puno i prepuno najodabranijih jela. Tada medvjed da djevojci jedno srebrno zvonce i reče joj neka samo zazvoni tim zvoncem kad bude šta željela, i odmah će to i imati.

Kad je večerala i već nastala noć, osjeti se djevojka umornom od puta i sanjivom, te poželi da legne i spava.

Tako zazvoni onim zvoncem. Čim su odjeknuli prvi njegovi zvuci, nađe se u sobi u kojoj je stajala najljepša postelja, o kakvoj se samo sanjati moglo, sa svilenim jastucima i zavjesama sa zlatnim resama. I sve što se u ložnici nalazilo, bilo je od zlata i srebra.

Kad je pogasila svjetiljke i legla, uđe u ložnicu jedan čovjek i legne pored nje. Taj čovjek je bio sam bijeli medvjed koji je noću smio zbaciti sa sebe medvjeđe krzno. Ali, ga djevojka nikada nije vidjela, jer joj je kao čovjek dolazio tek tada kad bi utrnula svijeće, a svagda iščeznuo iz ložnice prije svitanja.

Jedno vrijeme bilo je tako sve dobro. Ali u toku dana i nedjelja postane djevojka tiha i nevesela. Po cio dan provodila je sama samcata te je počne obuzimati čežnja za roditeljskim domom, za roditeljima, braćom i sestrama.

Bijeli medvjed je zapita jednom zbog čega je postala tako ćutljiva i nevesela i da li je možda željna nečeg što misli da u njega nema. — Ne, kaže ona, nije to; u njega ima sve što god joj se prohtije. Ali je obdan uvijek tako sama, pa se silno uželjela roditelja, braće i sestara. Tužna je što ne može da ih vidi i bude malo s njima.

— O, pa tako šta nije nemoguće! — kaže joj bijeli medvjed. — Samo mi moraš obećati da nikad nećeš razgovarati s majkom nasamo, nego jedino kad su i drugi prisutni. Ona će te vjerovatno uzeti za ruku s namjerom da te odvede u svoju sobu i porazgovara s tobom u četiri oka. Na to ne smiješ nikako pristati, inače ćeš nas oboje učiniti nesrećnim.

I onda medvjed jedne nedjelje zaista dođe i kaže joj kako bi mogli otići njenim roditeljima.

Tako mu ona sjedne na leđa i medvjed pođe kasom. Prešli su vrlo dug put dok naposljetku nisu stigli do jedne lijepe, velike bijele kuće pred kojom su se njena

braća i sestre igrali i vitlali, i sve je na toj kući i oko nje odavalo bogatstvo i krasotu da je bila milina gledati je.

— Ovdje ti stanuju roditelji — reče bijeli medvjed. — Ali nemoj zaboraviti ono što sam ti rekao, inače ćeš učiniti nesrećnim i sebe i mene.

Ne, bože sačuvaj neću to nipošto zaboraviti, kaže ona. Kad su došli pred kuću, ona sjaše, a medvjed se vrati.

Ugledavši kćer roditelji se silno obraduju. Kažu joj kako joj ne mogu izreći svu svoju zahvalnost za ono što je za njih učinila, jer sad je njima i njenoj braći i sestrama tako dobro da bolje ne može biti. Zatim je zapitaju kako je njoj. Djevojka reče da je i njoj vrlo dobro i kako ima sve što god poželi. Ne znam pravo šta im je još pričala, ali ne vjerujem da im je tačno rekla sve.

Popodne, kad je porodica već bila ručala, teklo je sve onako kako je bijeli medvjed unaprijed rekao da će teći: majka je htjela da u svojoj sobi razgovara s kćerkom nasamo. Sjećajući se onoga što joj je rekao bijeli medvjed, djevojka se ne htjede odvojiti od ostalih, već reče majci:

— O onom o čemu bismo tamo nasamo razgovarale, možemo govoriti i ovdje pred svima. Naposljetku — ni sama nije znala kako je došlo do toga — nagovori je ipak majka da njih dvije odu same u majčinu sobu na razgovor, i onda joj morade tačno ispričati kako je s njom. Kaže majci da joj večerom, čim pogasi svjetiljke, dođe jedan čovjek i legne pored nje. Ona tog čovjeka još nikad nije vidjela, jer on uvijek iziđe iz sobe prije nego što svane. Zbog toga se veoma jedi, jer jako želi da ga vidi. Danju pak ostaje sasvim sama i to joj čini život i jednolikim i samotnim.

— Kuku meni, kćeri! — uzviknu majka. — Pa to je trol![5] Nego ću ti dati dobar savjet da ga uzmogneš vidjeti. Evo ti komad svijeće, sakrij ga pod maramu na grudima. Dok trol bude spavao, zapali svijeću i posmatraj ga. Samo pazi dobro da nijedna kap rastopljena loja ne kapne na njega.

Kći uzme svijeću i metne u njedra, a kad je bilo uveče, dođe bijeli medvjed da je odnese.

Prešavši jedan dio puta zapita je medvjed nije li u domu njenih roditelja bilo upravo onako kako joj je on unaprijed rekao da će biti. Jeste, kaže djevojka, mora priznati da je baš tako bilo.

— Ako slušaš majčin savjet, reče medvjed, onda činiš nesrećnim i sebe i mene i onda je među nama svršeno. Ne, odgovori djevojka, ona to nikako neće učiniti.

Ali kad su stigli kući i kad je legla, a on u mraku legao kraj nje, nije mogla dalje izdržati, a da ga ne vidi. Jedva je dočekala da zaspi, a kad je već bio utonuo u dubok san, ona ustane i zapali svijeću. Osvijetli ga i ugleda najljepšeg kraljevića kakav se uopšte može vidjeti. On joj se neizmjerno svidio: gledajući ga, mislila je kako ne bi mogla više živjeti kad ga u tom trenutku ne bi smjela poljubiti, i ona ga poljubi. Ali iz nepažnje tri vrele kapi loja sa svijeće, što ju je držala u ruci, kapnu mu na košulju i on se probudi.

— Ah, šta si uradila! — uzvikne. Sad si nas oboje učinila nesrećnim. Da si izdržala samo godinu dana, bio bih spasen. Imam maćehu koja me je začarala da danju budem medvjed a noću čovjek. A sad je između tebe i mene svršeno i ja se moram vratiti maćehi. Ona prebiva u dvoru koji se nalazi istočno od Sunca i zapadno od

5. trol — čarobnjak, mračna sila koja nanosi zlo ljudima

Mjeseca; tamo se nalazi princeza čiji je nos dugačak tri lakta i tom princezom moram se oženiti.

Djevojka je plakala i jadikovala, ali to ništa nije pomoglo; kraljević joj kaže da mora otići. Ona ga onda upita da li ga smije pratiti. Ne, veli on, ne može i ne smije ga pratiti. »A da li bi mi barem mogao kazati put da te mogu tražiti? Jer to će, valjda, biti dopušteno!«

— Jeste, to je dopušteno — reče kraljević. — Ali nikakav put ne vodi tamo. Dvorac leži istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca i put do njega nikad nećeš naći.

Zora je sutradan zatekla djevojku kako leži na zelenoj travi usred guste, mračne šume. Pokraj nje nalazio se zavežljaj sa sirotinjskim imetkom kao što ga je ponijela od kuće, kraljevića je nestalo, a dvor kao da je u zemlju propao.

Probudivši se, protrlja oči, istjera san iz njih i zaplače se. A kad se sita naplakala, pođe na put. Putovala je mnogo, mnogo dana dok naposljetku nije došla do nekakva velikog brda. U podnožju tog brda sjedila je jedna stara žena i igrala se zlatnom jabukom. Djevojka zapita staricu da li zna put što vodi ka kraljeviću koji živi kod svoje maćehe u dvorcu istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca i koji treba da se oženi princezom sa nosom dugačkim tri lakta.

— A odakle ti njega poznaješ? — zapita je starica. Da možda nisi ti ona djevojka koju je kraljević htio uzeti za ženu?

— Jest, ja sam ta djevojka — odgovori ona.

— Tako! dakle ti si ta! — reče starica. — E, dijete moje, ja, na žalost, ne znam o njemu ništa doli to da prebiva u dvoru koji leži istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca, a donde teško da ćeš dospjeti. Nego ja ću ti pozajmiti svoga konja da uzmogneš odjahati do moje

susjetke; možda će te ona moći o tome obavijestiti. Kad budeš tamo stigla, samo udari konja jedanput iza lijevog uha i zapovijedi mu da se vrati kući, a evo ti ova zlatna jabuka, uzmi je i ponesi sa sobom.

Djevojka usjedne na konja i pođe dalje. Putovala je tako jašući i putovala dugo i dugo, dok naposljetku nije opet došla do jednog brda. U podnožju tog brda sjedila je jedna stara žena sa zlatnim motovilom[6]. Djevojka je zapita da li bi joj mogla kazati put koji vodi ka dvoru što leži istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca.

Starica joj odgovori isto onako kao i ona prva:

— Ne, ne znam ništa drugo doli samo toliko da taj dvor leži istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca. A donde — reče — teško da ćeš ikada dospjeti. Ali ću ti pozajmiti konja do moje prve susjetke; možda će te ona moći o tom obavijestiti. Kad budeš došla do nje, udari samo konja jedanput iza lijevog uha i naredi mu da se vrati kući. Na kraju dā djevojci još zlatno motovilo, jer, reče, možda će joj ono biti od koristi.

Tako djevojka pojaše konja i pođe dalje. Putovala je i putovala, dok naposljetku nije došla do velikog brda na čijem je podnožju sjedila jedna stara žena i prela na zlatnoj preslici. I nju djevojka zapita da li zna što o kraljeviću i o dvoru koji leži istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca. I razgovor s tom staricom tekao je isto onako kao i s prve dvije.

— Da možda nisi ti djevojka sa kojom se kraljević htio oženiti? — zapita stara.

— Jest, ja sam ta djevojka — odgovori ona.

Ali o putu koji vodi ka tom dvorcu ni ova žena nije znala ništa više nego prve starice. — Znam — reče — da taj dvor leži istočno od Sunca, zapadno od Mjeseca. Ali

[6] motovilo — sprava za motanje ispredene vune

do njega teško ćeš ikada dospjeti. Ipak ću ti pozajmiti svoga konja; na njemu možeš odjahati do Istočnog vjetra, te pitaj njega. Možda je on i tamo poznat, pa će te tamo oduvati. Kad budeš prispjela do njega, udari samo konja jedanput iza lijevog uha i on će se sam vratiti ovamo«.

Naposljetku da joj starica i svoju zlatnu preslicu da je ponese sa sobom. — Možda će ti biti od fajde — kaže joj.

Danima i nedjeljama putovala je djevojka na konju i približila se Istočnom vjetru tek poslije mnogo vremena. Naposljetku je ipak stigla do njega i zapitala ga da li joj može pokazati put što vodi kraljeviću koji prebiva u dvoru istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca.

O, jest, jest, čuo je gdje se govori o tom kraljeviću, reče Istočni vjetar, a isto tako i o dvoru, ali put donde ne zna jer još nikad nije tako daleko duvao. — Ali — reče — ako hoćeš, odnijeću te do svog brata Gornjaka, zapadnog vjetra; on će te možda moći obavijestiti o tom, jer on je dvaput jači od mene. Sjedni mi na leđa, pa ću te odnijeti do njega.

Djevojka učini tako kako joj je rekao Istočni vjetar i on smjesta pohuji s njom ka svom bratu Gornjaku. Kad su stigli do njega, reče mu da dolazi s djevojkom kojom se htio oženiti kraljević koji prebiva u dvoru istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca. Ona je na putu k njemu i traži ga svuda. On, Istočni vjetar, dopratio ju je do njega, svoga zapadnog brata, da čuje: zna li on put koji vodi k tome dvoru.

— Ne — reče Gornjak djevojci — tako daleko još nikada do sad nisam duvao. Ali, ako hoćeš, odnijeću te do Južnog vjetra, on je jači od nas obojice i dalje je

dopirao nego mi. Možda će te on moći obavijestiti. Sjedni mi na leđa, pa ću te odnijeti k njemu.

Djevojka učini tako, a onda potekoše žurno k Južnjaku. Kad su stigli do njega, upita ga Gornjak može li on, Južni vjetar, pokazati djevojci put što vodi k dvoru koji leži istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca. Ovu djevojku s kojom je dohujao do njega treba da dobije za ženu kraljević koji prebiva u tom dvoru.

— Ah, tako! Ti si, dakle, ta djevojka! — uzvikne Južni vjetar. — U svojem životu — reče — ja sam, istina, daleko dopirao, ali do te daljine još nikada nisam dohujao. Ali ako hoćeš, odnijeću te našem bratu Sjevercu, Sjevernom vjetru. On je najstariji i najjači među nama. Ako ni on ne zna gdje leži taj dvor, onda to ni od koga na svijetu nećeš moći doznati do njega.

Djevojka sjedne Južnom vjetru na leđa i on pojuri da je sve hujalo i brujalo. Putovanje nije dugo trajalo.

Kad su stigli do prebivališta Sjevernog vjetra, on je bio tako divalj i razuzdan da ih je još izdaleka zaduhnuo studenim dahom.

— Šta tražite ovdje? — izdrao se na njih čim ih je opazio, tako da su se naježili od njegova ledenog dočeka.

— Zar tako neljubazno dočekuješ svoje goste? — reče mu Južni. — To ti dolazim ja, tvoj brat Južnjak. A ovo je djevojka kojom se htio oženiti kraljević koji prebiva u dvoru što leži istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca. Ona bi te htjela pitati jesi li ikada bio tamo i možeš li joj pokazati put donde. Živo želi da se sastane s kraljevićem.

— O, da, znam gdje leži taj dvor — reče Sjeverac, — jedan jedini put oduvao sam tamo jedan jasikin list, ali me je put donde tako zamorio da mnogo dana poslije toga nisam mogao ni poduhnuti, a nekamoli duvati onako silno kako inače umijem i mogu. Ako, djevojko,

po svaku cijenu, hoćeš da odeš do tog dvora i ako se od mene ne plašiš, primiću te na leđa i pokušaću da s tobom doprem donde.

Djevojka reče kako hoće i mora stići do tog dvora, ako se do njega na koji bilo način može dospjeti. A nimalo se ne plaši, makar putovanje donde bilo još jedanput toliko teško i mučno.

— Dobro! — reče Sjeverac. — Kad si se tako odlučila, moraćeš kod mene prenoćiti. Jer ako nam je tamo biti sutra, valja nam imati pred sobom cio dan.

Sutradan rano izjutra probudi Sjeverni vjetar djevojku. Onda se naduhne i učini se tako velikim i krupnim da je bila strahota gledati ga. Potom se stušti kroz vazduh takvom brzinom kao da mu odmah valja dospjeti do na kraj svijeta. Svuda ispod njih bjesnila je oluja, rušila kuće, po šumama krhala drveće i čupala ga iz zemlje zajedno s korjenjem, na moru izazivala stotine brodoloma.

Sve dalje i dalje hujao je Sjeverac nad morem i dohujao do daljine kakve nikoji čovjek ne može ni predstaviti sebi: činilo se da moru kraja nema. Već se bio zamorio i postajao sve slabiji i slabiji. Naposljetku jedva je još imao snage da leti smanjenom brzinom, spuštao se sve niže i niže i na kraju tako nisko da su mu morski talasi zapljuskivali pete.

— Bojiš li se? — zapita Sjeverac djevojku.

— Ne, ni najmanje se ne bojim — kaže ona. Sad pak nisu više ni bili daleko od zemlje i Sjeverni vjetar imao je taman još toliko snage da odnese djevojku do obale i spusti je pod prozor dvora koji je ležao istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca. Ali je tada toliko malaksao i bio jadan da se morao odmoriti prije nego što je prikupio snagu da se uzmogne vratiti kući.

Sutradan izjutra nađe se djevojka ispod prozora dvora i počne se igrati zlatnom jabukom. Prvo lice koje se pojavilo na prozoru bilo je ono čudovište s dugačkim nosom koje je opaka maćeha odredila kraljeviću za ženu.

— Šta tražiš za tu svoju zlatnu jabuku? — zapita nosata princeza otvarajući prozor.

— Nije mi na prodaju ni za zlato ni za novac — odgovori djevojka.

— Pa šta onda tražiš za nju kad nećeš da je prodaš ni za zlato ni za novac? — zapita je princeza. — Kaži što hoćeš?

— Ako mi bude odobreno da jednu noć spavam kod kraljevića koji prebiva u ovom dvoru, onda ću ti dati jabuku — reče djevojka.

Na to princeza odgovori da se to već da udesiti, te tako dobije zlatnu jabuku. Kad je pao mrak i djevojka ušla u kraljevićevu ložnicu on je spavao dubokim, čvrstim snom. Ona ga je budila i budila, zvala ga i drmusala, plakala i ridala, ali ga razbuditi nije mogla. Sutradan, tek što je zora zazorila, došla je u ložnicu dugonosa princeza i istjerala ju je napolje.

Toga dana djevojka je opet sjela ispod dvorskih prozora motajući zlatne niti na zlatno motovilo. I tad su stvari tekle istim tokom kakvim su tekle prethodnog dana: princeza ju je upitala šta traži za zlatno motovilo, a djevojka je odgovorila da joj ono nije na prodaju ni za zlato ni za novac. Ali ako joj bude dopušteno da još jednu noć spava kod kraljevića, onda će joj dati motovilo.

Kad je pak djevojka ušla u kraljevićevu ložnicu, on je i ove druge noći već bio u dubokom snu. I ma koliko da je ona plakala i jadikovala, zvala ga i drmusala, nije ga mogla probuditi. Čim je sutradan počelo svitati, u kraljevićevu ložnicu ušla je princeza dugačka nosa i istjerala djevojku napolje.

Trećeg dana opet je djevojka sjedila ispod dvorskih prozora i prela na zlatnoj preslici; dugonosa princeza htjela je i nju imati. Otvorila je prozor i upitala djevojku šta traži za svoju zlatnu preslicu. Djevojka je i sad odgovorila onako isto kao i juče i prekjuče: da joj preslica nije na prodaju ni za novac ni za zlato, ali bi je princeza mogla dobiti ako joj dopusti da još jednu noć provede kod kraljevića u njegovoj ložnici.

Da, to joj rado dopušta, kaže princeza.

U dvoru se, međutim, nalazilo nekoliko zasužnjenih[7] hrišćana, koji su bili smješteni u sobi pored one u kojoj je kraljević spavao. Oni su čuli kako u kraljevićevoj ložnici neko žensko stvorenje dvije noći uzastopice plače, jeca i jadikuje, i izvijeste o tome kraljevića.

Kad mu je uveče dugonosa princeza donijela noćni napitak, učini kraljević tako kao da ga pije, dok ga je ustvari prosipao za leđa. Mislio je: mora biti da mu je dugonosa sipala u napitak nekakvo jako uspavljujuće sredstvo dok ga plač i jadikovanje u njegovoj sobi nisu probudili. I kad je djevojka ušla u ložnicu, kraljević je bio budan, i ona mu je najprije morala ispričati kako je našla ovaj dvor.

— Stigla si mi još za vremena, reče joj, jer sutra treba da se obavi moje vjenčanje s princezom. Ali ja nikako neću nosato čudovište i jedino me ti možeš spasiti. Reći ću kako želim da najprije vidim da li je moja mlada sposobna i tražiću od nje da mi spere s košulje tri lojane mrlje. Ona će, naravno, pristati na to, jer ne zna da te mrlje potiču od svijeće što si je ti držala u rukama i da je sprati mogu opet samo hrišćanske ruke, a ne i ruke ovog trolovskog nakota.

---

[7] zasužnjiti — zapasti u tamnicu

I onda su njih dvoje, kraljević i njegova djevojka, bili te noći tako sretni i radosni da im srca umalo nisu pukla od radosti.

Sutradan, kad je trebalo da se obavi vjenčanje, reče kraljević:

— Htio bih ipak da najprije vidim šta moja mlada zna i može.

— Dabogme, dabogme, to je sasvim opravdano — kaže maćeha.

— Imam vrlo lijepu košulju — nastavi kraljević — i htio bih da je obučem za vjenčanje. Ali je ona zaprljana s tri lojane mrlje koje treba prvo sprati, ja sam se zavjetovao da ću za ženu uzeti samo onu koja to bude mogla uraditi. Ako moja mlada ne uzmogne oprati košulju tako da ni traga od mrlja ne ostane, onda i ne vrijedi ništa.

— O, pa to nije nikakav težak zadatak! — mislile su žene u sebi, i pristanu na njegov prijedlog. Nosata princeza uzme odmah prati košulju; radila je svojski i zapela iz sve snage da spere s nje tri mrlje od lojane svijeće. Ali što ih je duže prala i trljala, mrlje su tim postajale sve veće.

— Ah, pa ti ne umiješ prati! — reče njena mati, stara trolovka. Dede, daj je meni!

Ali čim je ona uzela košulju u ruke, košulja postade još prljavija i ružnija, i što ju je više prala i trljala, mrlje su bivale tim veće i crnje.

Tada pritrče i druge trolovke i late se pranja. Ali što su one duže prale košulju, ona je postajala sve ružnija; naposljetku je izgledala tako kao da je prije pranja visila u odžaku.

— Ah, vi sve zajedno ne vrijedite ništa! — reče kraljević. — Tamo napolju, pred prozorom sjedi nekakva prosjakinja; ta se jamačno razumije u pranje mnogo bolje nego vi, koliko god da vas je. Ej, ti, djevojko, dođi časkom ovamo! — vikne kraljević kroz prozor, i kad je djevojka ušla u sobu, reče: — Da li bi mi mogla oprati ovu košulju da bude bijela, kakva je bila prije nego što je ovako zaprljana i zagađena?

— Ne znam da li ću moći, odgovori djevojka, ali ću pokušati. I tek što je zamočila košulju u vodu, protrljala je i isprala, ona je postala bijela kao snijeg, pa čak i bjelja.

— E, tebe hoću za ženu! — reče kraljević.

Na to se stara trolovka tako strašno naljutila da je pukla od ljutine i raspala se, a isto tako pukle su i raspale su se i dugonosa princeza i sav onaj trolovski nakot, jer od to doba nikad o njima nisam više ništa čuo. Tada kraljević i djevojka, njegova nevjesta, oslobode sve hrišćane koji su u dvoru bili zarobljeni, uzmu toliko zlata i srebra koliko su mogli ponijeti i odu daleko od tog dvora koji je ležao istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca.

BIBERČE

Bila žena nerotkinja, pa molila boga da joj dâ da rodi, makar bilo dijete kao biberovo zrno. Bog joj dade po želji, te rodi muško dijete kao biberovo zrno. Ispočetka, u radosti, nije marila što je tolišno dijete rodila, ali poslije dođe joj na žao gledajući drugu djecu, koja su se s njezinim rodila, gdje narastoše na ženidbu i udadbu, a njezino ostalo kao biberovo zrno. Onda okrenu u plač i jauk svaki dan. Jedanput dođe joj u san neko i kaže da ne plače više, biće njen sin veliki kao jablan. Iza toga sna ostane vesela, ali ne za dugo, jer potom dođe joj sin i reče da mora ići kud mu je u snu rečeno. I tako on ode, a mati ostane plačući.

Išavši on za dugo, dođe u jedan carski dvor pa uđe u bašču, kad tamo — carska kći sjedi pod jednim drvetom i plače. On joj nazove »pomoz bog« i zapita je zašto plače, a ona mu odgovori da je to drvo pod kojim sjeđaše, rodilo tri zlatne jabuke, da joj je otac zapovijedio da čuva, ali dođe ala[8] ispod zemlje, te za tri jutra odnese sve tri jabuke jednu po jednu, te sad ne smije ocu da kaže, a otac sazvao sutra silne goste da im pokaže šta mu je bog dao. On joj kaže da ućuti, on će joj sve tri jabuke od ale donijeti, samo da mu da sve svoje sluge da idu s njim. Potom on kupi jednu ovcu i, zaklavši je,

[8] ala — zmaj, aždaja

sva četiri čerega[9] metne u torbu, a ostalo baci, pa ponesavši jedno uže, ode sa slugama iza grada na jezero, i onda digne jedan kamen, pa reče slugama da ga na užetu spuste dole, pa kad zadrma uže, da ga vuku gore.

Tada ga sluge spuste, kad tamo — lijepa bašča i kuća. Kad uđe u kuću, a to ala sjedi kod vatre i u velikom kazanu nešto vari. Ala, kako ga ugleda, skoči na nj, a on joj brže baci jedan čereg mesa. Dok se ona sagnu i uze meso, on ukrade jednu jabuku. Ala opet na njega nasrne, a on joj baci drugi čereg, pa uzme i drugu jabuku. Kad ala onaj čereg proguta, ona opet na njega nasrne, a on joj baci treći, pa uzme i treću jabuku. Kad ala četvrtom na njega nasrne, on joj baci i četvrti čereg, pa bježi natrag, i tek da se uhvati za uže, ala ispadne napolje a on brže odsiječe od svoje noge mesa, pa joj baci i zadrma za uže, te ga izvuku gore. Potom preda carskoj kćeri jabuke, pa ode.

Malo vrijeme zatim prođe, a ala počne svaki dan gore izlaziti, te je svaki dan jela po jednu djevojku, koju su joj morali iz grada slati redom. Tako dođe red i na carevu kćer koja je bila isprošena. Otac i mati i sva gospoda isprate je do jezera, a onde, izgrlivši se s njom i izljubivši, otac i mati vrate se kukajući, a ona ostane sama da čeka alu. Čekajući tako, stane se moliti bogu da joj pošalje Biberče, koje joj je jabuke od ale donijelo, da je sad izbavi. Utom Biberče dođe u grad, a grad, sav u crno zavijen. Kad on zapita što je, i oni mu kažu, on brže na jezero i nađe carevu kćer gdje sjedi i plače, pa je zapita hoće li poći za njega, ako je od ale izbavi. Ona mu reče:

— Hoću, ali ti me ne možeš izbaviti; jedan je samo koji bi mogao, ali toga nema.

[9] čereg — čejrek — četvrtina

— A koji je taj? — zapita on, a ona odgovori:

— Istina je da je mali kao biberovo zrno, al' on bi mene izbavio.

Biberče se nasmija i reče joj da je Biberče sad veliki momak i da je došao da je izbavi. Ona se začudi, a kad vidi prsten što mu je dala onda kad joj je donio jabuke, osvjedoči se da je on baš. Onda joj on kaže da ga malo poište, i ako zaspi, da ga probudi kad se jezero zadrma. On legne njoj na krilo i ona ga počne poiskati, te on zaspi: kad ujedanput jezero se zanjiha, a ona počne plakati, i suza kane njemu na obraz, a on se trgne, uzme mač i stane da čeka alu. Utom eto ti ale sa devet glava, on je dočeka i odsječe joj jednu glavu, a ala juriš na njega, a on joj odsiječe i drugu i tako svih devet. Potom zaište od djevojke maramu, a djevojci kaže da nikom ne kazuje ko ju je izbavio, on će već doći kad bude vrijeme, pa onda ode.

Kad i djevojka pođe kući, srete je njen mladoženja i kaže joj: ako neće kazati da ju je on izbavio, da će je ubiti, pa joj je svejedno. Ona se razmisli, i opominjući se šta joj je Biberče kazalo da će doći kad bude vrijeme, obeća da će kazati da ju je on izbavio. Mladoženja se vrati, te ponese za svjedočanstvo svih devet odsječenih glava.

Kad ona dođe s njim svome ocu i materi, nije se moglo znati koga većma grle i ljube, nju ili njega, i naume odmah da ih vjenčaju, ali se ona načini bolesna. Kad prođe nekoliko dana, eto ti Biberčeta i kaže da je on izbavio djevojku. Sad car kome da vjeruje? Djevojka ne smije da kaže, onaj prijeti da će je ubiti; te car naredi da im se sudi. Kad izađu na sud, sud reče: — Ko ima svjedočanstvo, onoga je djevojka. Kad onaj iznese glave a ovaj jezike, opet sud ne zna kome će da vjeruje,

jer onaj kaže da nije glave odmah posjekao, nego potrčao s djevojkom k ocu, a kad ovaj iznese djevojačku maramicu, on kaže da je djevojka od straha izgubila. Onda car reče da ujutru odu oba u crkvu na molitvu, tamo će biti i djevojka, pa ko prije dođe, njegova je. Biberče nije htjelo ići dok ne zazvoni, a onaj se digne u ponoći, ali čim korači u crkvu, provali se pod njim zem-

lja, sve se isiječe na noževe. Onda djevojka upali svijeću i sjedne kod jedne jame da čeka suđenoga. Kad udari zvono, eto ti Biberčeta. Onda car vidi ko je prav, i vjenča svoju kćer za Biberčeta.

Potom Biberče ode svojoj materi da vidi da je on veliki.

DOBROSTIVI ČAROBNJAK

(kineska bajka)

Nekoć je živio čovjek po imenu Du Dzi Čun. Za mladih je dana bio rasipan i nije mario za svoj imetak. Bio je odan piću i cijele je dane tumarao. Kad je upropastio sve što je imao, njegova ga se svojta odrekla. Jednoga je dana za ciče zime obilazio po glavnom gradu prazna želuca, poderan i bos. Veče se već bilo spustilo, a on još uvijek nije ništa jeo. Bez cilja je lutao po trgu. Bio je gladan, a nesnosno ga je mučila zima. Tada pogleda uvis i glasno zakuka.

Odjednom se pred njim pojavi neki starac podupirući se štapom i reče mu:

— Šta ti je da tako kukaš?

— Umrijet ću od gladi — reče Du Dzi Čun — a nikoga nema da mi se smiluje.

Starac zapita: — Koliko ti treba novaca za udoban život?

— Kad bih imao pedeset tisuća bakrenjaka, pomogao bih se — odgovori Du Dzi Čun.

Starac reče: — To nije dosta.

— Pa onda milijun.

— I to je premalo.

— Dakle tri milijuna.

Starac reče: — Pa dobro! — Izvadi iz rukava tisuću bakrenjaka i reče: — Ovo je za večeras. Sutra me oko podne čekaj u perzijskoj čaršiji.

U određeno vrijeme pođe Du Dzi Čun onamo, i starac se zbilja tamo našao i dao mu tri milijuna bakrenjaka. Tada nestane, a da nije odao svoga imena.

Kad je Du Dzi Čun osjetio u ruci novac, opet se probudila njegova rasipnost. Jahao je na uhranjenim konjima, oblačio se u najfinija krzna, opijao se vinom i okruživao uvijek pjevačicama. I novac se polagano iscrpio. Mjesto kadife morao je nositi pamučno odijelo i spao s konja na magarca. Konačno je ponovo imao poderano odijelo i išao pješice kao i prije i nije znao kako da stiša svoju glad. Uzdišući, opet se našao na trgu.

Tu se našao i starac, prihvatio ga za ruku rekavši:

— Opet si dotle dotjerao? To je ipak čudno! Još ću ti jedanput pomoći.

Du Dzi Čun se zastidi i ne htjede ništa da primi, no starac navali i povede ga za sobom na perzijsku čaršiju gdje mu je sada dao deset milijuna bakrenjaka. Du Dzi Čun mu zahvali, stideći se.

Kad je imao novaca, nije umio da računa i štedi. Prirođene se mane teško popravljaju. Pomalo je i opet postao rasipan i pustio je maha svojim užicima. I ponovo mu se ispraznila kesa. Poslije godinu dvije bio je siromašan kao i prije.

Opet je sreo starca. Tako se pred njim zastidio da je sakrio svoje lice i htio kraj njega proći.

Starac ga uhvati za rukav i reče:

— Kuda? Dat ću ti još jednom trideset milijuna. Ako se uza sve to ne popraviš, onda ti nema pomoći.

Du Dzi Čun zahvalno se pokloni i reče:

— U teškim se mojim danima nisu moji rođaci ni obazreli na mene. Samo ste mi Vi triput pomogli. Novac, što mi ga dajete danas, neću rasuti, to Vam se kunem, nego ću dobra djela činiti za uzvrat za vašu veliku dob-

rotu. Kad to obavim, poći ću za vama, pa makar to bilo u vatru ili u vodu.

Starac reče: — Tako valja! Kad to izvršiš, potraži me u Laotseovu hramu između dvije smreke.

Du Dzi Čun uzme novac i pođe u Jangdžou. Tamo je kupio stotinu jutara najbolje zemlje i podigao uz cestu veliku kuću s mnogo stotina soba. Tu je nastanio udovice i sirote. Zatim je kupio mjesto za groblje svojih predaka i potpomagao oskudne rođake. Bezbrojni su mu ljudi zahvaljivali zbog toga.

Kad je to posvršavao, uputi se da potraži starca u Laotseovu hramu. Starac je sjedio u hladovini smreka i svirao u frulu. Poveo ga je na oblačni vrhunac Svete gore na zapadu. Prevalili su četrdeset milja puta u bregovima, kad Du Dzi Čun ugleda neku lijepu i čistu kuću. Oko nje su kružili šareni oblaci, a pauni i ždralovi lijetali su oko nje. U kući se nalazila peć visoka devet stopa. Vatra je gorjela purpurnim plamenom, a sjaj joj je skakutao po zidovima. Devet je vila stajalo uz peć, zeleni zmaj i bijeli tigar čučali su do njih. Večer se spuštala. Starac nije više bio obučen kao običan čovjek, nego je nosio žutu kapu i široko lepršavo odijelo. Uzeo je tri kugle od bijela kamena, metnuo ih u pehar s vinom i pružio Du Dzi Čunu da pije. Zatim je prostro tigrovo krzno iz nutarnje sobe uz zapadni zid i na krzno posadio Du Dzi Čuna okrenuvši ga prema istoku. Tada mu reče:

— Sada se čuvaj i ne progovori nijednu riječ! Što ti se god pojavi, moćni bogovi ili grozni vragovi, divlje životinje ili ljudožderi, sve je to samo obmana. Nemoj se ništa bojati. Ne mogu ti ništa nauditi[10]. Misli samo na moju riječ i budi mirna duha!

Starac, rekavši to, nestane.

[10] nauditi — naškoditi

Du Dzi Čun je vidio pred sobom samo još veliki kameni vrč pun bistre vode. Vile, zmajevi i tigar također su iščezli. Odjednom začuje glasan prasak, da se potreslo nebo i zemlja. Pojavio se čovjek visok deset stopa. Reče da je veliki vojskovođa. On i konj mu bili su u zlatnom oklopu. Oko njega je bilo stotinu vojnika koji su napinjali lukove i mahali mačevima. Zaustavili su se u dvorištu.

Div ga napadne: — Tko si ti? Makni mi se s puta!

Du Dzi Čun se nije ni maknuo. Na njegova pitanja nije odgovorio.

Tada div podivlja i zagrmi gromovitim glasom:

— Maknite ga!

Ali Du Dzi ostade nepomičan. Tada div srdito ode.

Zatim dođoše divlji tigar i zmija otrovnica urlajući i sikćući kao da će ga ujesti i preskočiše preko njega. Du Dzi Čun ostade neustrašiva duha, a nakon nekog vremena izgubiše se tigar i zmija.

Iznenada navali velik pljusak. Grmjelo je i neprekidno sijevalo, da su mu uši zujale a oči obnevidjele. Kao da će se kuća survati. Voda je nabujala u jedan tren i stigla do mjesta, gdje je on sjedio. No, Du Dzi Čun ostade nepomičan sjedeći i ne mareći za to. Tada je voda opet splasnula.

Zatim je došao neki veliki vrag s volujskom glavom. Postavio je u dvorište kotao, u kojem je vrilo ulje. Vrag ga spopadne željeznim vilama za vrat i reče:

— Ako rekneš tko si, pustiću te.

Du Dzi Čun zaklopi oči i ne reče ništa. Tada ga zgrabi đavo vilama i baci u kotao. On svlada bol, a vrelo mu ulje nije naudilo. Napokon ga đavo izvadi i odvuče sve do stuba ispred kuće pred nekog čovjeka crvene kose i modra lica, koji je izgledao kao paklenski knez. On vikne: — Dovucite njegovu ženu!

Maločas zatim dopremiše njegovu ženu svezanu. Kosa joj je bila raščupana i gorko je plakala.

Đavo pokaže prema Du Dzi Čunu i reče:

— Ako kažeš kako se zoveš, pustit ćemo je.

Ali on ne reče ni riječi.

Tada paklenski knez stade mučiti ženu na raznovrsne načine. Žena ga zamoli:

— Već deset godina živim s tobom. Zar nećeš progovoriti ni jednu jedinu riječ, da me spasiš? Ne mogu više izdržati.

— Tada joj curkom potekoše suze iz očiju. Vriskala je i grdila ga, ali on nije pisnuo ni rječce.

Tada vikne paklenski knez: — Isijecite je na komade!

I doista je uz jauk i vrisak rasjekoše na komade pred njegovim očima. No, Du Dzi Čun se nije ni maknuo.

— Ova je hulja prevršila mjeru! — vikne paklenski knez. — Ne smije dulje ostati na životu. Smaknite ga!

I ubiše ga. Osjetio je, kako ga je napustila duša. Volujska glava odvukla ga je u pakao, gdje je podnosio sve muke po redu. Ali, Du Dzi Čun je mislio na starčeve riječi. A i muke nisu bile nepodnošljive. Zato nije ni viknuo niti jednu riječ prozborio.

Zatim ga odvukoše opet pred paklenskoga kneza. On reče: — Ovaj će čovjek zbog svoje tvrdoglavosti morati doći na svijet kao ženska[11].

Đavoli ga odvukoše na kotač života i on se ponovo rodi kao djevojčica. Mnogo je bolovao i morao neprestano gutati ljekarije i pustiti da ga bodu i pale. Često je padao u vatru i vodu. Ali nije ni glasa pustio od sebe. Polagano je rastao i postao divnom djevicom. Kako nije govorio, prozvaše ga nijemom djevojkom. Neki se učenjak zaljubi u ljepoticu i uze je za ženu. Živjeli su u ljubavi i slozi, i ona mu rodi sina koji je već sa dvije godine bio neobično mudar i pametan.

[11] Neki istočnjački narodi vjeruju da čovjekova duša poslije smrti ponovo oživi, samo u drugom obličju, kao biljka, životinja ili drugi neki čovjek.

Jednoga dana držao ga je otac na ruci. Tada reče ženi šaleći se:

— Kad te tako gledam, čini mi se kao da nisi nijema. Zar nećeš baš nijedne riječi sa mnom da progovoriš? Kako bi bilo lijepo, kad bi ti htjela da budeš mojom razgovornom ženom!

Žena ostade nijema. Kako joj je on god laskao i nastojao da je nasmije, ona mu nije odgovarala.

Tada se njegovo lice izobliči.

— Ako nećeš sa mnom da govoriš — reče on — to je znak da me prezireš; onda ne trebam ni tvoga sina.

Tada spopadne dječaka i udari njegovom glavom od kamen da mu je prsnuo mozak.

Kako je Du Dzi Čun volio malog dječaka, zaboravio je na starčevu opomenu i kriknuo: — Oh, oh!

No, prije nego što je glas odjeknuo, probudi se kao iza sna — sjedio je na svom prijašnjem mjestu. Starac je bio također tu. Bilo je po prilici doba pete noćne straže[12]. Iz peći je sukljao grimizni plamen i lizao uvis prema nebu. Cijela je kuća bila zahvaćena i gorjela je.

— Prevario si me! — klikne starac. Tada ga uhvati za kosu i zaroni mu glavu u kameni vrč. U taj čas se i vatra ugasila. Starac reče:

— Radost i srdžbu, tugu i strah, mržnju i veselje nadvladao si doduše, ali ljubav još nisi utamanio. Da nisi kriknuo kad je dijete bilo ubijeno, moj bi se sok skuhao i ti bi također postigao besmrtnost. U posljednjem si ča-

[12] Vrijeme od sedam sati naveče do pet sati ujutro dijelilo se na pet dosatnih dijelova, tzv. straža, budući da su svaka dva sata stražari najavljivali vrijeme udaranjem u posebna klepala.

su zatajio. Sada je prekasno. Sada moram nanovo započeti s kuhanjem svoga soka, a ti ćeš ostati smrtan čovjek.

Du Dzi Čun opazi kako se peć raspukla i kako se u njoj nalazi komad željeza mjesto kamena mudraca. Starac odbaci sa sebe odijelo i isjecka ga čarobnjačkim nožem. Du Dzi Čun se oprosti i vrati se u Jangdžou, gdje je živio u velikom bogatstvu.

Pod stara svoja ljeta žalio je što tada nije dovršio svoje djelo. Pošao je ponovo na ono brdo da potraži starca, ali starac je nestao bez traga.

KRALJICA MLJEKARICA
(italijanska bajka)

Živjeli jednom kralj i kraljica koji nisu imali djece. Neka starica im proreče budućnost. — Izaberite — reče im ona — između ove dvije mogućnosti: da imate sina koji će otići od kuće i više ga nikada nećete vidjeti, ili kćer koju ćete, ako je budete čuvali kao oko u glavi, uspjeti da zadržite kod sebe do njene osamnaeste godine.

Kraljica i kralj izabraše kćer. I zaista im se uskoro rodi djevojčica. Kralj sagradi velelepnu palatu pod zemljom, i u nju smjesti svoju nježnu jedinicu, koju počeše da vaspitavaju tako da ništa ne sazna o onome što se zbivalo u svijetu.

Kad je djevojčica visoka roda navršila osamnaest godina umoli dadilju da joj otvori vrata koja vode u svijet. Dadilja popusti njenoj molbi i posluša je. Djevojče iziđe iz palate i obre se u bašti. Kroz krošnje je povjerljivo prosijavalo sunce, koje ona dotle nije vidjela, nebo je zračilo plavetnilom, a cvijeće se šarenilo, pa se usamljena curica zapanji i ošamuti od tolike silne ljepote. Ali gle! — sa nebeskog svoda sletje ptica širokih krila, zgrabi princezu kandžama i odnese je u nepoznatom pravcu.

Ptica je dugo kružila vazduhom, a potom sleti na krov neke seljačke kuće i svoj kraljevski plijen ostavi na krovu. Dva seljaka, otac i sin, sa njive vidješe da nešto na krovu blista. Stoga se popeše na krov ljestvicama i na njemu nađoše čarobnu djevicu sa brilijantskom dija-

demom u kosi, dijademom koja je blistala i žarila se kao sunčev zrak. Seljak je imao pet kćeri i sve su bile mljekarice. On među njih dovede i nepoznato djevojče. Svakog mjeseca seljaci su prodavali po jedan brilijant iz princezine dijademe i tako se cijela porodica prehranjivala.

Kad su rasprodali sve brilijante, djevojka reče:

— Ne želim da živim na vaš račun, majko, (ona je sada nazivala majkom seljakovu ženu) — stoga idite kraljici i zamolite je da mi dade platna da joj izvezem čaršav.

Snaša posjeti kraljicu, ali joj ova odgovori:

— Vaša kćerka je cijeloga života bila mljekarica, ne vjerujem da umije da veze. I sa nipodaštavanjem joj dade parče jute. Mlada beskućnica poče da veze na juti, i njen vez je bio tako velelepan da se kraljica, kad joj ga seljanka donese, zapanji i vezilji posla dva zlatnika i jednu pačavru[13] neka pokuša da i nju izveze. Kroz nekoliko dana seljanka donese kraljici divan vez. Tada kraljica posla mladoj vrijednici tri zlatnika i nekakvu iznošenu suknjetinu, svu poderanu. Kad seljanka vrati suknju, ova je ličila na balsku haljinu.

— Kod koga je vaša kćerka naučila da tako lijepo veze? — upita kraljica snašu.

— Kod opatica...

— Neka bude tako, kad kažete, ali ovako tanani vezovi obično ne izlaze iz ruku proste seljanke. Kad je vaša kći tako vješta vezilja, poručiću joj da mi izveze spremu za sina.

Kad kraljević sazna da mu neka mljekarica veze spremu, poželi da se s njom upozna, pa joj pođe u pohode i zateče je na radu. Ali pošto je mladi plemić bio rasp

[13] pačavra — krpa, sudopera

usan, poče da je salijeće. Jednog dana je iznenadi i poljubi. Mljekarica mu tada zari šilo u grudi. Šilo momku probi srce i on odmah izdahnu.

Djevojku izvedoše na sud. Sudsko vijeće su sačinjavale četiri kraljevske kćeri. Najstarija princeza je za zločinku tražila smrtnu kaznu, druga doživotnu robiju, treća dvadeset godina tamnovanja, a najmlađa, najbolja i svjesna da je njen brat djevojku izazvao i da je za to sam kriv što se desilo ubistvo, zatraži kaznu od osam godina zatvora, koje bi okrivljena trebalo da provede u kuli zaključana sa lešom ubijenog, jer bi ga tako stalno imala pred očima i kajala se. Prijedlog najmlađe princeze bi prihvaćen. Djevojku osudiše na zatočeništvo u kuli, ali kad je prolazila pored najmlađe princeze, ova joj šapnu:

— Ništa se ne boj! Ja ću ti pomoći.

I zaista, princeza je svakodnevno zatočenici slala u kulu birana jela sa kraljevske trpeze.

Mljekarica je već tri godine čamila u zatvoru, kad odjednom na nebu primijeti onu pticu širokih krila koja ju je bila otela. Ptica sletje na vrh kule, tu se ugnijezdi i izleže jaja. Iz jaja se ispili deset goluždravih ptića. »Ptico, krilata lutalice, kao što si me iznijela iz moga doma, iznesi me i iz ove kule!«

Pored kule nalazio se dvorac tri starije kraljeve kćeri. Jednoga dana kad su princeze izašle na prozor, čule su šta zatočenica govori ptici, pa su o tome obavijestile kralja. — Otjerajte ptičurinu sa kule — naredi kralj. Stražari kopljima srušiše gnijezdo, deset ptića pade na zemlju i na mjestu uginu.

Uveče zatvorenica primijeti kako velika ptica slijeće na mrtve ptičice, a u kljunu nosi busen nekakve trave. Ona protrlja ptičice tom travom i one oživješe. — Ptico,

pernata lutalice — reče zatočenica — ustupi meni tu čudotvornu travu!

Ptica odletje ali se uskoro vrati sa busenom trave u kandžama. Djevojka uze travu i njome brzo protrlja mrtvo tijelo kraljevog sina. Malo — pomalo, kraljević oživi. Oboje su bili veoma srećni: grlili su se, ljubili, veselili.

Ovu srećnu vijest su držali u tajnosti; povjeriše se samo najmlađoj kraljevoj kćeri, koja im je, oduševljena što je kraljević oživio, svakodnevno slala razne poslastice i sve što im srce zaželi, a kako je brat zamoli da mu pošalje gitaru, ona mu i tu želju zadovolji.

Sada je dvoje zaljubljenih, zatvoreno u kuli provodilo dane, ubijalo dokolicu, pjevajući i svirajući u gitaru. Tri starije kraljeve kćeri, koje su živjele u obližnjem dvoru, čuše tu svirku i pjesmu, pa zaželješe da posjete zatvor i vide kakva se to čuda u njemu dešavaju. Ali kraljević, prije no što one naiđoše, ponovo leže u mrtvački sanduk, a djevojka se napravi nevješta. Sestre se vratiše pokunjena nosa, ali u noć opet začuše iz kule svirku i pjesmu.

Pošto kralju već dosadiše pričama i napuniše mu uši, on zapovijedi da zatočenicu premjeste u drugi zatvor. Stražari krenuše po djevojku, ali ona iziđe iz zatvora pod ruku sa kraljevićem, živim i zdravim.

Cijela kraljevska porodica, koja je bila izišla na prozore da vidi zatvorenicu, zinula je od čuda.

— Tata, mama, sestre moje — reče kraljević — predstavljam vam svoju nevjestu. — Najmlađa princeza zatapša od sreće.

Ali starijim sestrama nikako nije išlo u glavu da će imati snahu mljekaricu, zato su po svaku cijenu nastojale da je ponize i ismiju.

— Prije svadbe — reče nevjesta — moram da odem kući i pozdravim roditelje. Recite mi šta biste željele da vam donesem.

— Bocu mlijeka! Šta bi drugo mogla da mi doneseš! — reče joj prva zaova.

— A ja bih malo mladog sira! — reče druga zaova.

— Meni donesi češanj bijelog luka! — reče treća zaova.

Mljekarica ode kući, ali ne seljaku, već svome pravom ocu, kralju, koji ju je godinama držao zatvorenu u podzemnom dvorcu. Kroz nedjelju dana vrati se mladoženji u divnim kočijama u koje su bili upregnuti čistokrvni bijelci. — Šta? Zar mljekarica da se vozi kočijama? — pitale su se zaove kad su je vidjele kako dolazi.

Mljekarica siđe iz kočija i podijeli poklone: prvoj zaovi dade bocu mlijeka, srebrnu bocu u zlatnom omotu, drugoj sira u srebrnoj zdjelici i zlatnoj kotarici, trećoj vijenac luka sa brilijantskim češnjevima i smaragdnim lišćem.

— A meni, koja sam te uvijek voljela i bila na tvojoj strani, nisi donijela ništa — prebaci joj najmlađa kraljeva kći.

Mljekarica otvori vratašca kočija i iz njih iziđe jedan mladi ljepotan. — Ovo je moj mili bratić, jedini braco koji se rodio za vrijeme mog odsustvovanja sa dvora. Neka ti on bude mladoženja.

VASILISA PREMUDRA

(ruska bajka)

Živjeli jednom u velikom prijateljstvu miš i vrabac. Taman trideset godina drugovahu: što god tko nađe — dijeliše sve popola.

Međutim, dogodilo se jedanput — našao vrabac makovo zrno. »Šta da se tu dijeli?« — misli on — »Kljucneš jedanput — i ništa više neće ostati.«

Tako ti on pojede sam čitavo zrno.

Saznade za to miš pa ne htjede više s vrapcem prijateljevati.

— Hajde — viče — hajde, lopove vrapče, da se bijemo ne na život nego na smrt! Ti skupi sve ptice, a ja ću skupiti svu zvjerad.

Ne prođe ni dan, a već se na poljani sakupila zvjerinja vojska. Skupila se i ptičija vojska. Poče velika bitka i mnogo ih pade s obiju strana. Odveć je snažan zvjerinji narod! Koga pandžom ogrebe, začas mu duša izađe! Ali se ni ptice lako ne daju, udaraju sve odozgo. Neko bi zvijere i udarilo, pa i zgnječilo pticu, ali ona odmah poleti. Uloviti je nikako ne možeš.

U tom boju raniše orla. Htjede se on uzdići u visinu, ali ne imađaše snage. Tek je imao snage da uzleti na visoki bor. Uzletje on i sjede na sam vrh.

Svršila se bitka. Zvijeri se razmiliše po svojim brlozima i jazbinama. Samo orao sjedi na boru izubijan,

izranjavan, i misli kako bi povratio svoju staru snagu. U to vrijeme prolazio kraj bora lovac.

Citav dan je išao šumom, ali ništa nije ulovio.

»Eh — misli — nema druge, moram se danas vratiti ženi praznih ruku«.

Pogleda gore, kad tamo orao sjedi navrh bora. Stade mu lovac prilaziti i puškom na njega nišaniti.

»Kakva bila, ipak je lovina«, misli on.

Tek što je nanišanio, a orao mu ljudskim glasom progovori:

— Nemoj me ubiti, dobri čovječe. Ako me ubiješ, malo ćeš se okoristiti. Bolje je, uzmi me živa, pa me hrani tri godine, tri mjeseca i tri dana. Kad prikupim snagu i kad mi narastu krila, dobrom ću ti ja za to platiti.

»Kakvo dobro da čekam od orla?« — misli lovac i po drugi puta nanišani.

A ranjeni orao opet moli:

— Nemoj me ubiti, dobri čovječe! Jednom ću ti i ja zatrebati.

Ne vjeruje lovac pă i treći put podiže pušku.

Po treći put ga orao zamoli.

— Nemoj me ubiti, dobri junače, nego me uzmi k sebi, odnjeguj i izliječi! Ta nisam ti učinio nikakva zla, a za dobro ću ti dobrim uzvratiti.

Sažali se lovac, uzme orla i odnese ga kući.

— Ej, dobri čovječe — veli mu potom orao. — Čitav si dan išao, a ništa nisi našao. Uzmi sada svoj nož, pa hajde na poljanu što leži usred šume. Mi smo imali tamo veliku bitku sa svakakvom zvjeradi i mnogo smo zvjerinjeg roda pobili. I tebi će dopasti golema lovina.

Pođe lovac na poljanu — kad tamo mnoštvo pobijene zvjeradi, kunama i lisicama ni broja se ne zna.

Naoštri on nož na brusu, sadre zvjerinja krzna, odveze ih u grad i prodade za skupe novce. Za te novce nakupova zaliha žita i nasu od vrha tri ambara da bude dosta za tri godine.

Prođe jedna godina, isprazni se jedan ambar. Orao naredi lovcu da ga odnese na ono isto mjesto, gdje stoji visoki bor.

Lovac osedla konja i odnese orla na ono mjesto.

Uzvine se orao pod oblake pa iz zaleta udari grudima o drvo — raskoli se drvo nadvoje.

— E, lovče, — veli orao — još nisam povratio staru snagu.

Hrani me još jednu godinu.

Dan po dan — vrijeme prolazi. Minu i druga godina, isprazni se i drugi ambar. Opet ponese orla u šumu, do visokog bora.

Izvinuo se orao nad tamne oblake, zaletje se odozgo, pa udari grudima o drvo. Raspoli se drvo načetvoro.

— Nema druge, morat ćeš me, dobri junače, još jednu godinu hraniti. Još nisam povratio staru snagu.

Tako prođoše tri godine, tri mjeseca i tri dana. Svi ambari ostadoše prazni, a orao će lovcu:

— Odnesi me opet na ono isto mjesto, do visokog bora.

Posluša lovac i odnese orla do visokog bora.

Uzvinu se orao više nego ikad prije, kao snažan vihor udari odozgo u najveće drvo — i razbi ga u iverje od vrha do korijena, da se čitava šuma potresla.

— Hvala ti, dobri junače! Sad mi se vratila stara snaga. Nego ostavi ti konja, sjedi meni na krila. Ja ću te odnijeti u svoju zemlju i platit ću ti za sve dobro. Sjede lovac orlu na krila, a orao poletje nad sinje more, pa se diže visoko, visoko.

— Pogledaj — veli — na sinje more: je li veliko?

— Kao kotač — odgovori lovac.

Strese orao lovca s krila. Dade mu da upozna smrtni strah, a onda ga prihvati u letu da ne padne u vodu.

Poduhvatio orao lovca, pa se digne s njim još više.

— Pogedaj-der sad na sinje more: je li veliko?

— Kao kokošije jaje! — odgovori lovac.

Strese orao krilima i opet lovca baci dolje. Nad samom ga vodom uhvati i podiže gore još više nego prije.

— Deder, sada pogledaj na sinje more: je li veliko?

— Kao makovo zrnce!

Po treći put strese orao krilima, zbaci lovca ispod oblaka i opet mu ne dade da padne u vodu, nego ga poduhvati na krila i zapita:

— Jesi li, dobar junače, saznao, kakav je smrtni strah?

— Saznao sam — veli lovac. — Već mišljah, živ neću ostati.

— Eto, tako sam i ja mislio, kad si ti na me puškom nišanio. Sad smo ja i ti za zlo obračunali. Daj da sada obračunamo za dobro.

Poletješe oni prema obali. Letjeli su, letjeli; koliko dugo ne znamo, kad vide: nasred polja stoji bakren stup i gori kao vatra.

— Deder, lovče, — veli — pročitaj-der, šta piše na stupu.

Lovac pročita: »Iza ovog stupa ima bakren grad — dvadest i pet vrsta u daljinu i širinu.«

— Pođi u bakreni grad, — veli orao. — Tamo stanuje moja najstarija sestra. Predaj joj pozdrav i zamoli je da ti dade bakrenu kutijicu s bakrenim ključićima. A drugo ništa ne uzimaj — ni zlata, ni srebra, ni dragog kamenja.

Pođe lovac u bakreni grad k carici bakrenici.

— Zdravo bila, gospodarice! Tvoj ti bratac šalje pozdrave.

— A odakle ti moga brata poznaješ?

— Tako i tako... hranio sam ga, bolesna, ranjena, čitave tri godine, tri mjeseca i tri dana.

— Hvala ti, dobri čovječe. Evo tebi zlata, srebra, dragog kamenja. Uzmi, koliko ti duša želi.

Ne uzima ništa lovac, nego samo moli caricu da mu dade bakrenu kutijicu s bakrenim ključićima.

— E, ne, golubiću! Ne obuvaš pravu čizmu na pravu nogu. Skupa je moja kutijica.

Sklonio se lovac, pa izađe kroz gradska vrata i ispripovijeda orlu sve, kako je bilo.

Razljuti se orao, dohvati lovca i odletje dalje. Leti — šušti ispod nebesa.

— Deder, pogledaj, dobar junače, šta je ispod, a šta se za nama događa.

Pogleda lovac i veli:

— Straga požar gori, naprijed cvijeće cvjeta.

— Ono bakreni grad gori, a cvijeće cvjeta u srebrenom gradu.

Spusti se orao nasred polja kraj srebrenog stupa pa veli lovcu: — Za ovim stupom stoji srebreni grad, pedeset vrsta u duljinu i u širinu. Ovdje stanuje srednja moja sestra — kaže orao. — Zamoli je da ti dade srebrenu kutijicu sa srebrenim ključićima.

Ode lovac u grad — pa ravno k carici, orlovoj sestrici. Ispričao joj kako je kod njega tri godine, tri mjeseca i tri dana bio njezin bratac, bolestan i ranjen, kako ga je on njegovao, pojio, hranio i snagu mu povraćao. Za sve to zamoli srebrenu kutijicu i srebrene ključiće.

— Ne, — veli carica — poželio si veliki zalogaj. U zao čas, još se možeš njime udaviti, a kutijica je moja preskupa.

Ode lovac iza srebrenog grada i ispriča orlu sve, kako je bilo.

Rasrdi se orao, dohvati lovca na krila široka, pa poletje s njime dalje.

Opet leti ispod nebesa.

— Deder, dobar junače, šta je straga, a šta pred nama?

— Straga požar gori, a sprijeda cvijeće cvate.

— Ono gori srebreni grad, a cvijeće cvate u zlatnome.

Spustio se orao usred polja, kraj zlatnog stupa, pa veli lovcu da pročita natpis.

Pročita lovac: — Za ovim stupom stoji zlatni grad — sto vrsta u daljinu i širinu.

— Pođi onamo, — veli orao. — U ovom gradu stanuje moja mlađa sestra. Zamoli je da ti dade zlatnu kutijicu sa zlatnim ključićem.

Sasluša ga carica, porazmisli, zaklima glavom.

— Skupocjena je moja kutijica — veli — ali je brat još dragocjeniji.

Ode i donese lovcu zlatnu kutijicu sa zlatnim ključićima.

Uze lovac skupocjeni dar, pokloni se carici niskoponizno i izađe za gradska vrata.

Ugledao orao kako njegov prijatelj ne ide praznih ruku, pa veli:

— E bratac, hajde sada kući, ali pazi — ne otvaraj kutijicu, dok god do svoje kuće ne dođeš!

Reče i odletje.

Lovac pođe kući. Koliko je dugo išao, ne znamo — kadli dođe do sinjeg mora. Zaželio on da se odmori. Sjeo

na obalu na žuti pijesak a kutijicu kraj sebe stavio. Gledao ju je, gledao — pa nije otrpio, već je otvori. Tek što otključa, kad vidi čuda: uzdigao se pred njim zlatan dvorac, sav iskićen. Pojaviše se mnoge sluge: »Šta izvolite — šta želite?«

Lovac se najede, napi, pa leže da spava.

Tako osvanu jutro. Treba lovac dalje putovati. Ali kako će sad! Kako da stavi dvorac u kutijicu, kao što je prije bio? Mislio on, mislio, a ništa da smisli. Sjedi na obali pa samo tuguje. Odjednom vidi, izlazi iz vode čovjek: brada mu do pojasa, a kosa do peta. Stao na vodi pa veli:

— Zbog čega tuguješ, dobri junače?

— Kako ne bih tugovao! — odgovori lovac. — Kako da strpam visok dvorac u ovako malenu kutijicu?

— Ako hoćeš, ja ti mogu pomoći u nevolji; strpat ću ti dvorac, samo pod uvjetom: daj mi ono, što ne znaš kod kuće.

Zamisli se lovac:

»Šta to ja ne bih znao kod kuće? Čini mi se sve znam.«

I tako on pristade.

— Stavi mi dvorac u kutijicu — veli — budi dobar. Dat ću ti ono što ne znam kod kuće.

Tek što izgovori riječ, a već zlatnog dvorca nestade, kao da ga nije ni bilo. Stoji lovac na obali sam-samcat, a pokraj njega zlatna kutijica sa zlatnim ključićima.

Uze on svoju kutijicu pa put pod noge.

Je li dugo ili malo išao — tek vrati se u svoj zavičaj. Ulazi u kuću, a žena mu nosi dijete koje se rodilo za njegova odsustva.

»To je dakle, misli lovac, ono, što ja nisam kod kuće znao! — pa se jako ražalosti i sneveseli.

— Dragi moj! — veli žena, — reci, zbog čega roniš, gorke suze?

— Od radosti! — odgovori on.

Bi ga strah reći joj istinu, da će ranije ili kasnije, ali ipak morati dati sina ni sam ne zna kome.

Poslije toga izađe u dvorište, otvori svoju zlatnu kutijicu — a pred njim se izdiže veliki dvorac vješto ukrašen. Pojaviše se mnoge sluge. Vrtovi se rascvjetaše, ribnjaci se vodom napuniše. U vrtovima ptičice pjevaju, a u ribnjacima se ribice praćakaju.

I stadoše on, žena i sin živjeti i u dobru svome uživati.

Raste lovcu sinčić, kao tijesto od kvasca što buja, ne danima, već satima. I naraste velik pametan, lijep momak da ne može biti bolji.

Jednom tako pošao otac po vrtu da šeta. Šeta on, šeta i izađe na rijeku.

U to vrijeme eto ti u vodi onoga starog čovjeka: brada mu do pojasa, kosa do peta. Stao na vodu pa veli:

— Zar si ti, brz ne samo da obećaš, nego i da zaboraviš? Sjeti se šta si ti meni dužan.

Vrati se lovac kući od oblaka mračniji pa veli ženi:

— Koliko god mi držali kod sebe našeg Ivanušku, ali ga moramo predati. Stvar je neizbježna.

Uze sina, odvede ga na morsku obalu, pa ga tamo ostavi samoga.

Pogleda Ivanuška naokolo, ugleda stazicu, pa pođe po njoj — možda ga ona nekamo i dovede. A stazica ga je dovela u mračnu šumu. Pusto je naokolo, nigdje ljudske duše. Samo stoji kućica sama-samcata, na kokošjoj nožici, s jednim prozorčićem i sa strmim doksatom.

Stoji i sama se od sebe okreće.

— Kućice, kućice, — veli Ivan — stani prema šumi leđima, i meni se licem okreni.

Ivanuška se popne na strmi doksat i otvori škripava vrata.

Kad vidi: sjedi u kućici baba Jaga, koštana joj noga. Sjedi ona u stupi, u zečijem kožuhu. Pogleda na Ivanušku pa kaže:

— Zdravo, dobar junače. Odakle ideš, kamo te put nosi? Ili tražiš podviga, ili bježiš od posla?

— Eh, bakice! Prvo me napoji i nahrani, pa onda raspituj.

Napojila ga ona, nahranila, a Ivanuška joj ispripovijeda sve, ništa ne tajeći.

— Loše ti se piše, dobar junače, — veli baba Jaga. — Otac te dao vodenom caru. Vodeni car se, međutim, jako ljuti, što mu se dugo nisi javio. Dobro još, što si usput k meni došao, jer bi te drukčije smrt čekala. Ali kad je već tako, poslušaj me! Ja ću te poučiti. Hajde ti dalje po istoj stazici koja te je do mene dovela, kroz šumu, kroz jaruge, kroz strme gudure. Najzad ćeš doći do dvojih vrata. Zdesna su vrata i slijeva su vrata. Nemoj ući u ona koja su kračunom[14] zatvorena, idi na ona, što su na katanac zaključana, a osim toga na njima strši čovječija glava. Samo se ti ne boj, pokucaj tri puta i vrata će se sama otvoriti. Za vratima je vinograd, a u vinogradu — ribnjak-dragulj, a u ribnjaku se kupa dvanaest sestara. Pretvorile se one u sive patke, rone, praćakaju se, a haljine im na obali leže. Jedanaest ih je zajedno, a dvanaesta — posebno, postrance. Ti uzmi tu haljinicu pa se sakrij.

Kad sestrice iz vode iziđu, obući će se, pa će otići. Njih će jedanaest otići, a dvanaesta će početi plakati,

[14] kračun — brava

tražeći svoje odijelo. Neće ga naći pa će reći: »Odazovi se! Tko je moju haljinu uzeo, bit ću mu mila sestrica!« A ti samo šuti. Onda će ona reći: »Ko mi je uzeo haljinu, bit ću mu vjerna žena.« Kad čuješ te riječi, odazovi se i daj joj haljine. Što će dalje biti, toga ti neću reći, sam ćeš saznati, pa ćeš i meni kazati! ....

Ivan se pokloni Baba-Jagi, oprosti se s njom pa ode stazicom. Kako je dugo išao, je li bilo vedro ili nevrijeme — tek on dođe do dvojih vrata. Otvoriše se pred njim vrata i on ugleda vinograd, a u njemu ribnjak-dragulj, a u ribnjaku se sive patke kupaju. Sve onako, kako je Baba-Jaga pripovijedala. Prikrade se Ivanuška i ugrabi onu haljinicu što je po strani ležala. Odnese je, pa se sakri iza drveta.

Izađoše iz vode patkice, pretvoriše se u djevojke — jedna ljepša od druge. Najmlađa od sviju najljepša, od sviju najnaočitija. Obukoše se jedanaest sestara, pa pođoše. Najmlađa međutim, ostala na obali, traži svoju haljinu, plače — nikako da je nađe. Onda će ona:

— Odazovi se! Ko je uzeo moju haljinu, bit ću mu poslušna kćerka.

Ivan se ne odaziva.

— Tko mi je uzeo haljinu, bit ću mu vjerna žena!

Tada Ivan izađe iza drveta:

— Uzmi svoju haljinu, ljepoto-djevojko.

Ona uze haljinu, a Ivannuški dade zlatnu burmu vjereničku.

— Ded, reci mi sada, dobri junače, kako da te po imenu zovem i kamo te put nosi:

— Roditelji su me Ivanom prozvali, a idem caru morskome — gospodaru vodenome.

— To si dakle ti! Pa, što ranije nisi došao? Moj otac, gospodar vode, jako se na tebe ljuti. Nego, idi ovim pu-

tem — on će te dovesti do podvodnog carstva. Tamo ćeš i mene naći, jer ja sam kćerka cara podvodnoga — Vasilisa Premudra.

Stvori se ona opet patkicom pa odletje od Ivana, a Ivan ode u podvodno carstvo.

Kad dođe tamo, gleda: i tamo ima isto onako svjetlo kao kod nas. I tamo su polja i livade i zelene šumice, i sunašce grije i mjesec svijetli.

Pozvaše ga 'da dođe morskom caru. Morski car zavika:

— Gdje si tako dugo izbivao? Ne zbog tvoje krivnje nego zbog grijeha očeva, evo ti lake službe: imam ti ja jednu ledinu oko trideset vrata uzduž i poprijeko — same jame, ritvine[15] i oštro kamenje. Sutra da tamo bude sve kao dlan glatko i da raž bude posijana, pa da kroz noć izraste tako visoka i gusta da bi se čavka u njoj mogla sakriti. Ako to učiniš — nagradit ću te, a ako ne učiniš — ode ti glava s ramena.

Sneveselio se Ivanuška, ide od cara žalostan, glavu zemlji oborio.

Ugleda ga s visokog čardaka Vasilisa Premudra pa ga zapita:

— Zašto si se, Ivanuška, ražalostio?

Ivan joj odgovara:

— Kako se ne bih ražalostio! Naredio mi tvoj otac da za jednu noć izravnam jame, udubine i oštro kamenje, a ledinu da ražju zasijem, pa da do jutra raž naraste i da se u njoj može čavka sakriti.

— To je pola muke — prava je muka pred nama! Lezi, pa mirno spavaj! Jutro je od večeri pametnije!

[15] ritvina — udubina

Posluša Ivan pa leže spavati, a Vasilisa Premudra izađe na doksat[16] pa povika tanko glasovito:

— Ej, vi, sluge moje vjerne! Izravnajte rovove duboke, očistite kamenje oštro, zasijte polje raži probranom da bi do jutra žito sazrelo!

Probudi se Ivanuška u zoru, pogleda — kad tamo sve uređeno! Nema ni jama ni ritvina. Stoji polje kao dlan ravno, a raž se na njemu talasa, pa još samo kako je gusta i visoka, čavka bi se u njoj mogla sakriti.

Ode on morskom caru da mu javi.

— E, hvala ti — veli morski car.

— Dobro si me ovdje poslužio. Evo ti i drugoga posla: Imam ja trista krstača snopova, u svakoj krstači — po trista snopova, sve sama pšenica bjelica. Ovrši mi do sutra svu pšenicu čisto — načisto, do posljednjeg zrna. Krstače, međutim, nemoj kvariti i snopove razvezivati. Ako to ne učiniš — ode ti glava s ramena!

Još se više nego prije zabrinuo Ivan. Ide po dvorištu neveseo, glavu zemlji oborio.

— Zbog čega si neveseo, Ivanuška? — pita ga Vasilisa Premudra.

Ispriča joj Ivan svoju novu nevolju.

— To je još pola muke — prava je muka pred nama! Lezi pa spavaj. Jutro je od večeri pametnije.

Legao Ivan, a Vasilisa Premudra izašla na doksat pa viknula svojim zvonkim glasom:

— Ej, vi, mravi, koji milite! Koliko vas ima na bijelom svijetu, svi domilite ovamo i odaberite mi žito iz očevih krstača, čisto-načisto, do zadnjeg zrnceta!

Ujutro zove morski car k sebi Ivana:

— Jesi li mi, sinko, službu izvršio?

— Izvršio sam, care-gospodaru.

[16] doksat — prednji dio kuće, balkon

— Hajde da vidimo.

Dođoše na gumno — sve krstače stoje nedirnute. Dođoše u ambar — a tamo svi ambari puni do vrha pšenicom.

— E, hvala ti, brate, — veli morski car. — I drugu si mi službu izvršio. Nego evo ti sada treća — to će biti zadnja. Napravi mi za noć crkvu od čista voska, da bi do zore bila gotova. Ako napraviš — izaberi koju hoćeš od mojih kćeri, pa ćeš se sam ići u tu crkvu vjenčati. Ako ne napraviš — ode ti glava s ramena!

Opet ide Ivan po dvorištu, a umiva se u gorkim suzama.

— Zbog čega si žalostan, Ivanuška? — pita ga Vasilisa Premudra.

— Kako ne bih bio žalostan! Naredio mi tvoj otac da za jednu noć crkvu od čista voska napravim.

— Pa, to nije nevolja — prava nevolja je još pred nama! Lezi-der spavati. Jutro je od večeri pametnije.

Posluša Ivan pa leže spavati, a Vasilisa Premudra na doksat izašla pa viknula tanko glasovito:

Ej, vi, pčele radilice! Koliko god vas ima na svijetu bijelome — poletite sve ovamo! Slijepite mi od voska čistog crkvu visoku, da bi do zore rane bila gotova, da bih se do podne ja u tu crkvu mogla poći vjenčati!

Ustao ujutro morski car, pogleda kroz prozor — kad tamo stoji crkva od čistog voska, sva se svijetli na sunašcu kao kandilo.

— E, hvala ti, dobar junače! Kakvih sve sluga nisam imao, a niko mi od tebe bolje ne mogaše ugoditi. Imam ti ja dvanaest kćeri: izaberi sebi koju hoćeš da ti bude žena. Ako pogodiš od triput-jednu te istu djevojku, ona će ti biti vjerna žena. Ako ne pogodiš — glava s ramena!

»E, to će biti malo teže« — misli Ivanuška. Ide od cara, a sam se osmjehuje.

Ugleda ga Vasilisa Premudra, pa ga pita o svemu i veli:

— Vrlo si naivan, Ivanuška. Težak ti je dat zadatak. Otac će nas pretvoriti sve u kobile, a tebi narediti da biraš ženu. Ti gledaj, ali dobro pazi: na mojoj će uzdi jedna toka potamnjeti. Zatim će nas on pustiti kao golubice. Sestre će polagano proso zobati, a ja ću svaki čas krilom pomahivati. Treći put će nas izvesti kao djevojke — jedna drugoj slična kao jaje jajetu i ljepotom i stasom i kosom i glasom. Ja ću naročito maramicom mahati. Po tome ćeš me moći poznati.

Kako je rečeno, izveo morski car dvanest kobila — jedna drugoj na dlaku slična — i sve ih u redu postavio.

— Biraj, koju hoćeš!

Pogleda Ivan dobro, kad vidi — na jednoj uzdi toka potamnjela. Uhvati on za tu uzdu, pa veli:

— Evo moje mlađe!

— Ružnu uzimaš! Mogao si i ljepšu izabrati.

— Ništa, meni je dobra i ova.

— Biraj po drugi put!

Pusti car dvanaest golubica — svima perje jednako — pa im nasu prosa.

Primijeti Ivan da jedna svaki čas krilašcem stresa, pa je za krilo uhvati.

— Evo moje mlađe!

— Ne hvataš pravi zalogaj — skoro ćeš se udaviti! Biraj po treći put!

Izveo car dvanaest djevojaka — jedna drugoj slika i prilika ljepotom i stasom, kosom i glasom.

Ugleda Ivan kako jedna od njih mahnu maramom, pa je za ruku uhvati.

— Evo moje mlade!

— E, bratac, — veli morski car, — ja sam lukav, a ti si od mene još lukaviji! I dade mu Vasilisu Premudru da se njome oženi.

Nije prošlo mnogo vremena — a Ivan se zaželio svojih roditelja, prohtjelo mu se da ide u svetu Rusiju.

— Što si neveseo, dragi mužiću? — pita Vasilisa Premudra.

— Ah, ženo moja ljubljena, vidio sam u snu oca svoga i mater, roditeljsku kuću, veliki vrt, a po vrtu djeca trčkaraju! Možda su to moja braća i sestre mile, a ja ih nikad na javi nisam vidio.

Snuždila se Vasilisa Premudra.

— Evo, sad je nevolja prispjela! Ako mi odemo, poći će za nama velika potjera. Strašno će se morski car srditi, ljutoj će nas smrti on predati. No, šta ćemo — moramo nešto smisliti.

Napravi ona tri lutke, posadi ih po uglovima u sobi, a vrata dobro zatvorila, pa pobježe s Ivanuškom u svetu Rusiju.

Kad rano ujutro, eto ti od cara morskog idu sluge — da bude mladence, u dvorac caru da ih zovu.

Lupaju na vrata:

— Probudite se, probudite se! Otac vas zove.

— Još je rano, nismo se naspavali — odgovara jedna lutka.

Prođe jedan sat, pa još jedan, kad opet sluga na vrata zakuca:

— Prošlo je vrijeme spavanju, doba je da se ustaje!

— Pričekajte. Sad ćemo ustati i obući se — odgovara druga lutka.

Po treći put dolazi sluga. Veli kako se car jako srdi, što se njih dvoje tako dugo ne dižu.

— Sad ćemo — veli treća lutka.

Pričekali, pričekali sluge, pa hajd opet da kucaju.

Niko se ne odaziva, niko ne odgovara.

Obiše vrata. Gledaju — kad tamo na čardaku prazno, samo lutke po kutovima sjede.

Javiše to morskom caru. Razljutio se on, pa posla na sve strane veliku potjeru.

Vasilisa Premudra i Ivanuška dotle već odmakli daleko — daleko.

Jure na brzim konjima bez zaustavljanja, bez odmaranja.

— Deder, dragi mužiću, prigni se crnoj zemljici, pa poslušaj ne ide li potjera od morskog cara?

Skoči Ivan s konja, prigao se uhom zemlji pa veli:

— Čujem ljudski govor i konjski topot.

— To za nama ide potjera! — veli Vasilisa Premudra, pa pretvori konja u zelenu livadu, Ivana u starog pastira, a sama se stvori rudastom ovčicom.

Eto ti potjere:

— Ej, starče! Da nije ovuda projurio dobar junak s lijepom djevojkom?

— Nije, dobri ljudi, — odgovara Ivan — četrdeset je godina kako čuvam ovce na ovom mjestu — ni jedna ptica nije pored mene proletjela, ni jedna zvijer nije pored mene protrčala.

Vrati se potjera natrag.

— Care — gospodaru! Nikoga putem nismo našli! Vidjesmo samo — pastir čuva ovčicu.

Razljuti se morski car, pa zavika, iz sveg grla:

— Baš ste glupani! Potecite za njima. Donesite mi ovčicu, a pastir će i sam doći.

Poteče carska potjera. A Ivan i Vasilisa Premudra također se skanjivaju — konje natjeruju. Po puta je za njima, a po puta puklo pred njima.

Govori Vasilisa Premudra:

— Deder, dragi mužiću, prilegni zemlji pa oslušni: da ne ide potjera od morskog cara?

Siđe Ivan s konja, prileže uhom zemlji, pa veli:

— Čujem konjski topot i ljudski govor!

— To nas progone! — veli Vasilisa Premudra.

Sama se stvori kapelicom, konja pretvori u drveće, a Ivanušku u staroga popa.

Kad eto ti za njima potjere.

— Ej, oče! Da nije ovuda prolazio pastir s ovčicom?

— Nije dobri ljudi. Četrdeset godina ja služim u ovoj kapelici — nijedna ptica nije mimo mene proletjela, nijedna zvijer nije protrčala.

Okrenu se potjera natrag:

— Care, gospodaru! Ne nađosmo pastira s ovčicom. Samo smo putem vidjeli kapelicu i starog popa.

Još se više rasrdi morski car:

— Ej, vi budale! Trebali ste kapelicu porušiti, pa ovamo donijeti, a pop bi i sam došao.

Spremi se on, skoči na konja pa poteče u potjeru za Ivanom i Vasilisom Premudrom.

Samo oni već daleko poodmakli.

Možda već i čitav put ostao za njima.

Kad opet kaže Vasilisa Premudra.

— Dragi mužu! Prilegni zemlji: da se ne čuje potjera?

Sjaše Ivan s konja, uhom crnoj zemlji prilegao pa veli:

— Drhti zemlja od konjskog topota.

— To sam morski car juri! . . . — kaže Vasilisa Pre-

mudra, pa se stvori rječicom. Konja pretvori u šašu[17], a Ivana — u grgeča[18].

Dojuri morski car. Pogledao, pa odmah poznade kakva to rječica teče, kakav se grgeč u vodi praćka.

Osmijehnu se, pa reče:

— Kad je tako, onda budi ti rječicom ravne tri godine. Ljeti presahni, zimi se zamrzni, u proljeće se razlijevaj! Okrenu konja, pa odjuri u svoje podvodno carstvo.

Zaplaka rječica, zažubori:

— Mužu moj ljubljeni, moramo se rastati. Hajde ti kući pa gledaj — nikome se poljubiti ne daj, osim ocu i materi. Ako te netko poljubi — zaboravit ćeš me.

Dođe Ivan kući, a kuća ga ne veseli.

Poljubi se s ocem i materom, a više ni s kim — ni s bratom, ni sa sestrom, ni s kumom. Živi tako, a nikoga ne gleda.

Tako prođe godina, pa dvije, tako i treća kraju primače.

Legao jednom Ivanuška da spava, a vrata zatvoriti zaboravio. Uđe u sobu njegova mlađa sestra, vidje da on spava, pa se sagne i poljubi ga.

Probudi se Ivan — ničega se ne sjeća. Sve je zaboravio. Zaboravio i Vasilisu Premudru, taman kao da je ni u mislima nije imao.

Kroz mjesec dana, međutim, počeše Ivana ženiti i svadbu mu spremati.

U subotu, kad su počeli kolače peći, pođe jedna djevojka po vodu, sagne se nad rječicom — da vode naspe,

[17] šaša — trstika
[18] grgeč — vrsta ribe

pa onako sva obamrije. Na nju odozdo — ravno u oči gleda ljepota djevojka.

Potrči djevojka kući, ispriča svakom koga je srela o tome čudu. Svi odoše na rijeku, ali nikog ne nađoše. Nestalo je rječice — ili je u zemlju otišla, ili je presahla.

Kad se pak vratiše kući — imaju šta i vidjeti: stoji na pragu ljepota-djevojka.

— Ja sam — veli — došla da vam pomognem. Peći ću vam svadbene kolače.

Zamijesila ona tijesto čvrsto, slijepila dva golubića i stavila ih u peć.

— Pogodi-der, domaćice, što će biti s ovim golubićima?

— Šta bi moglo biti? Pojest ćemo ih — i to ti je sve.

— Ne, nisi pogodila. — Otvori djevojka peć, a odande izletješe golub i golubica. Sjedoše na prozor pa stadoše gukati.

Veli golubica golubu:

— Zar si zaboravio, kako sam ja bila ovčica, a ti pastir?

— Zar si zaboravio, kako sam ja bila kapelica, a ti pop?

— Zar si zaboravio, kako sam ja bila rječica, a ti grgeč?

— Zaboravio sam, zaboravio.

— Kratka ti je pamet golubiću, ali isto tako je i Vasilisu zaboravio njezin drug.

Čuje te riječi Ivanuška, pa se svega sjeti. Uze on za bijele ruke Vasilisu Premudru pa će ocu i materi:

— Evo, dragi roditelji, moje vjerne žene, a druga mi i ne treba.

— Pa, kad imaš ženu, nek vam je ljubav blagoslovljena!

Novu mladu obdariše i kući otpremiše.

Tako Ivanuška i Vasilisa Premudra ostadoše da žive zajedno u slasti i u dobru da uživaju.

BIJELA KOŠUTA

(francuska bajka)

Bili jednom kralj i kraljica. Imali su sina, željeli su da imaju i kćer. Dječak i djevojčica, lijepo se kaže, to je — kraljevski izbor!

Jednoga dana kraljica se u lovu malo udaljila, pa je sjela pored nekog vrela. Gledala je kako voda teče; voda je oticala ispod šumskog lišća, između vrba, u baru mjesečeve boje. A kraljica je sanjarila o kćeri, koju je tako željela. Odjednom vidjela je kako se pojavljuje jedan rak. Veliki, strahovito veliki rak predložio je kraljici da je odvede u vilinski zamak.

U zamku je bilo šest vila, ljupkih kao bijele ruže. U velikoj dvorani one su prele na preslici.

— Neka bude — rekle su one — pošto ti to želiš, o kraljice, dobićeš kćer. Unaprijed se pozivamo na njeno krštenje. A donijećemo joj sve vilinske darove!

Rečeno, ispunjeno! Rodila se kći, bila je krštena, dali su joj ime Bijela Rada. I kraljica nije zaboravila da pozove vile.

One su došle. Odveli su ih do kolijevke. Prva je ondje namijenila djetetu da bude ljepše od svakog cvijeta iz lijehe; druga, da bude bjelja od zore dana; treća, da joj je srce kao grumen zlata: Bijela Rada, u licu bijela, sa srcem zlatnim, ista kao bijela rada s livada.

Odjednom: tok, tak, tok, tak-odnatraške je ušao rak. Crven od jarosti, okrenuo se vitlajući svojim štipaljkama:

— Nisam li te ja odveo vilama? Ko ti je učinio da dobiješ tu kćer? Nisam li ja, onda, baš prvi morao da budem pozvan? Pa neka, sve se plaća — objavio je rak. — Biće ti kći ljepotica, Bijela Rada koja srce očarava. To je dar ovih gospi vila. Ali i ja imam svoj dar da darujem, i ja! samo obrnuti darak: ova bijela ljepotica sa zlatnim srcem, ona, tako bijela i savršena, poslije svega — nije sazdana da živi na zemlji.

Vidi li ona svjetlost dana
prije petnaestog joj rođendana,
oh, ništa vam baš neću kriti:
krvava priča to će biti!

Kralj i kraljica, u grdnom strahu, podigli su za svoju kćer kulu bez ijednog prozora i prozorčeta. I ona je ondje, ne vidjevši ni sunca ni mjeseca, ostala skoro petnaest godina. Nije znala čak ni šta je travka u polju, vlat u pukotini između dva kamena u zidu; ni list na grani, ni golub-grivaš u letu! Otac i majka, iako su je voljeli onoliko koliko srce uopšte može da podnese, držali su je zatvorenu u toj kuli. Jedino joj je brat Jelenko dolazio. On se igrao s njom ponajviše, pričao joj je.

— Bijela Rado, sestrice mila, kad biste nešto znali šta se sve vidi napolju! Želio bih, toliko bih želio da Vam omogućim da vidite svu tu divotu! Da znate samo šta je — svjetlost dana!

I gledao je brat širom otvorenih očiju Bijelu Radu sa zlatnom kosom i još pozlaćenim obrvama; Bijelu Radu bjelju od ljiljanove bjeline. A ona? Samo blijedi, samo uzdiše, slušajući ga u toj mračnoj dvorani gdje baklje gore!

Otac joj je obećao da će na dan kad napuni petnaest godina moći da izađe. Da će vidjeti drveće, prostrana polja, sunce.

Kralj je naložio da se nježnim bojama izradi njena slika. Sin susjednog kralja uspio je ovu sliku da vidi. I tako je srce svoje dao Bijeloj Radi.

Pa je i on, opet, dao da mu se izradi slika: pred oči Bijele Rade postavili su tu sliku.

Kad je veče palo, Bijela Rada je uzdahnula.

— Zašto toliko uzdišete? — zapitala ju je kraljica. — Zbog čega toliko uzdišete, kćeri moja, Bijela Rado?

— Majko moja, usnila sam jedan san: jutros sam ga usnila. A kažu da se jutarnji sni obistinjuju. Ovaj, majko, kao da će se obistiniti!

— Šta ste to strašno sanjali, kćeri moja, Bijela Rado?

— Majko, u tom sam snu obnoć djevojka, ali obdan — bijela košuta! U lovu me gone, stotinu me pasa progoni, a brat mi Jelenko od svih najžešće!

Toliko je plakala, toliko uzdisala, da su je vjerili sa princom, kraljevim sinom koji je nju tako silno volio. Još samo tri dana nedostaju pa da ona napuni petnaest godina. Ali ni princ joj ni ona ne umiju više da čekaju. Krenuće mu ona u sretanje, u dnu nosiljke, odasvud zatvorene!

Za to vrijeme Jelenko se vrtio i obrtao u tami kule, tri puta uvlačio i izvlačio iz kanija nož, tri puta, i do krvi izgrizao usne. Najzad, vrhom noža zaparao je nebo nosiljke.

Usred gustih šuma, na rukama slugu, Bijela Rada je odlazila. U zatvorenu onu nosiljku ni tračak svijetla nije prodirao. Tako je moglo, bez ikakve opasnosti, da

se izvede njeno svadbeno putovanje. Bar je kraljica u to vjerovala, a kralj tako i rekao.

Avaj, avaj! Sreća je, zaista, što se još ništa nije desilo! Ali evo sad jedne grane, baš tu, niža je od ostalih: hrastova grančica je zakačila nosiljku! Rasporeno nebo nosiljke odmah se rastvorilo: svi su kriknuli, sluge su zastale, vitezovi poletjeli, i jedva su stigli tek da nazru: iz nosiljke je umakao neki stvor, bjelji od snijega. Ta bjelina je, kao munja, minula, nestala u čestaru, u onom tamo mračnom gustišu, iščezla kroz zbijeno drveće.

Kako su, ondje, kralj i kraljica, i svi redom, a tek princ, oplakivali Bijelu Radu! Ma koliko da su svud unaokolo pretraživali, nisu uspjeli ponovo da je vide.

Ali jednog dana, u šumi, Jelenko je spazio jednu košutu kako bježi; bila je bijela kao snijeg. Zakleo se da s konja neće sjahati sve dok se ove prebijele košute ne domogne.

Čak i ako noć padne, on će i dalje uporno da lovi pod mjesecom, koji se uzdiže i u bari ogleda.

— Rogom pozovi natrag svoje pse, Jelenko! Bijela košuta je uhvaćena!

Hajkači su joj odrali kožu pri bijeloj mjesečini. A onda, s nožem u ruci, ukraj vode, odjednom nisu znali šta da kažu:

— Ona ima plavu kosu i dojke djevojačke!

Vjetar je jadikovao, a u bari nije bilo ni ribice ni raka koji je nisu oplakivali. A hajkači su se ipak dali na posao: noževima su raščerečili košutu. Na vrhove raklji okačili su čereke i, sve dva po dva, odnijeli ih u zamak.

U noć, uz baklje, priredili su pir. Divljač je iznijeta na sto u posudi od skerlet-rubina.

Kad mu je sluga poslužio košutin jezik i srce, kralj je uzdahnuo.

— Bijela Rado, kćeri moja, ah, zašto nisi ovdje? Zašto te nemam opet uza se?

I, gle ti čuda! kroz vazduh se začu srebreni glasić:

— Samo okusite! Glavno sam posluženje: glava mi je u činiji, srce u vašem tanjiru!

Svi su poustajali uzbuđeni. Nisu više vidjeli divljač u rubinskoj činiji. Svima im se priviđalo djevojačko obličje, bijelo kao oblak, gdje zamiče kroz dvoranu, bježi kroz prozor na mjesečevom zraku.

Kraljević je sve doznao. Izgubljen, odjurio je u šumu: trčao je tamo-amo kroz šipražje.

Jednoga dana, dok se mjesec uzdizao, odjednom je vidio bijelu košutu. Vidio ju je kako prolazi nedaleko od vrela. Skoro ju je stigao na ivici bare.

— Vrati se, povrati, bijela košuto! Sa mnom nisu ni psi ni hajkači! Vrati se, košuto, i povrati, oh, dragano moja prekrotka!

Ali prestravljena košuta je umakla kroz lišće.

A drugog dana, na samom rubu šume, ponovo ju je ugledao. Uzdrhtala srca, ali ne i ruke, strijelom ju je u nogu pogodio. I pošto ju je u nogu ranio, ona se u mahovinu na koljena stropoštala.

Tada ju je kraljev sin u naručje uzeo. Uzeo, da je više ne ispusti:

— Košuto, košuto moja! Oh, sestro, dragano moja krotka. — Govorio joj je glasom tako nježnim, a objema rukama je uza se držao. I tako ju je, uza se priljubljenu, odnio u očev dvorac.

Samo što je noć pala, a ona je od bijele košute postala djevojka!

Pa je kraljev sin, te iste noći, u ponoći, htio s Bijelom Radom da se vjenča. Vjenčanje je i obavljeno u zamku.

Bilo da su čini zajedno s krvlju iz rane otekle, bilo da ih je odagnala vjerna ljubav ovo dvoje, tek — zlè čini su zauvijek nestale! Kraljev sin i Bijela košuta — eto muža i žene, odsad pa zauvijek.

PEPELJUGA

(njemačka bajka)

Oboljela žena nekog bogatog čovjeka, pa kad je osjetila da joj se približava smrt, pozvala svoju jedinicu kćer k postelji te joj rekla:

— Drago dijete, budi čedna i dobra, pa će ti uvijek dobro biti; ja ću s neba gledati na tebe i bit ću uza te. To rekavši zaklopila mati oči i umrla.

Djevojka svaki dan išla na majčin grob i plakala, bila čedna i dobra. Kad je došla zima, pokrije snijeg bijelom plahticom majčin grob, pa kad ju je u proljeće sunce opet skinulo, oženio se otac drugom ženom.

Druga je žena dovela u kuću dvije kćeri, naoko lijepe i bijele, ali ružne i crne u srcu. Dođe mučno vrijeme za pastorku.

— Zar će ova glupa guska sjediti s nama u sobi! Tko hoće krušac jesti, treba da ga i zasluži; van sa služavkom! — navale sestre, uzmu joj njezine lijepe haljine, obuku joj stari sivi haljetak i dadu drvene cipele.

— Gle, ohole knjeginje, kako se dotjerala! — rugale joj se one, pa je u kuhinju otjerale.

U kuhinji je morala od jutra do mraka raditi teške poslove: rano u zoru ustajati, vodu nositi, vatru ložiti, kuhati i prati. Osim toga, polusestre joj zadavale svakojakih jada, izrugivale je, sipale bi grašak i leću u pepeo, a njoj valjalo sjediti i trijebiti. Kad bi uvečer klonula

od rada, morala bi leći u pepeo kraj ognjišta jer ne imaše postelje. Kako je zbog toga uvijek bila prašna i prljava, nazvaše je **Pepeljugom**.

Jednoga se dana otac spremaše na sajam; zapita obje pastorke.

— Šta da vam kupim?

— Lijepih haljina — odgovori jedna.

— Bisera i dragog kamenja — reče druga.

— A šta ćeš ti, Pepeljugo? — zapita otac.

— Otkinite, oče prvu grančicu što Vam dodirne šešir kad se budete vraćali; nju mi donesite.

Otac kupi objema pastorkama lijepe haljine, bisera i dragog kamenja, a kad je vraćajući se kući jahao kroz šumarak, okrzne ga ljeskova grančica i zbaci mu šešir. On otkine grančicu i ponese je sa sobom. Kad je stigao kući, dade pastorkama što su željele, a Pepeljugi ljeskovu grančicu. Pepeljuga mu zahvali, otiđe na majčin grob i zasadi grančicu, a pri tom je toliko plakala da ju je suzama zalila. Grančica je rasla i u lijepo se drvce razrasla.

Pepeljuga je svaki dan išla na grob, plakala i molila i svaki bi put sjela bijela ptičica na drvce, pa kad bi imala kakvu želju, dobacila bi joj ptičica baš ono, što je Pepeljuga upravo željela.

Jednog dana kralj priredi svečanost, i na nju bjehu pozvane sve najljepše djevojke kraljevstva: trebalo je da njegov sin sebi izabere zaručnicu. Kad su obje sestre čule da će i one ondje biti, veoma se obraduju, zovnu Pepeljugu i narede joj:

— Počešljaj nas, očisti nam cipele i pričvrsti kopče; mi ćemo u kraljevske dvore na svadbu.

Pepeljuga posluša; gorko je plakala: ta i ona bi rado na ples, pa stoga zamoli maćehu da je pusti.

— Čuješ li, Pepeljugo, kako ćeš na svadbu tako prašna i prljava? Nemaš ni haljine ni cipela, a htjela bi plesati!

No, kako je Pepeljuga svagda molila, pristade maćeha i reče:

— Evo sam ti sasula u pepeo zdjelu leće, pa ako je za dva sata otrijebiš, možeš s nama zajedno.

Djevojka izađe na stražnja vrata u vrt i vikne:

— Oj, vi pitome golubice, vi grlice, sve ptičice pod nebom, dođite i pomozite mi trijebiti:

Dobre u lončić
Loše u želučić

Nato kroz kuhinjski prozor doletješe dvije bijele golubice, pa grlice i napokon dolepršaše sve ptičice pod nebom, te se skupiše oko pepela. Golubice klimahu glavama i kljucahu, kljuc, kljuc, a nato i druge počnu: kljuc, kljuc, kljuc, te sva dobra zrnašca otrijebe u zdjelu. Nije prošlo ni cio sat, a one već bile gotove, pa odletjele.

Djevojka odnese zdjelu maćehi; sva radosna mišljaše da će smjeti na svadbu. No, maćeha se usprotivi:

— Ne, Pepeljugo; nemaš haljine i ne znaš plesati; samo će te ismijavati.

Kad je djevojka stala plakati, opet će maćeha:

— Ako mi otrijebiš iz pepela dvije pune zdjele leće za jedan sat, onda možeš ići. A u sebi pomisli: »To neće moći nikako.«

Kad je maćeha sasula dvije zdjele leće u pepeo, izađe djevojka na stražnja vrata u vrt i zovne:

— Oj, vi pitome golubice, vi grlice i sve ptičice pod nebom, dođite i pomozite mi trijebiti:

Dobre u lončić
Loše u želučić.

Nato kroz kuhinjski prozor doletješe dvije bijele golubice, zatim grlice i napokon dolepršaše sve ptičice pod nebom, te se skupiše oko pepela. Golubice klimahu glavicama i kljucahu, kljuc, kljuc, kljuc, a nato i druge počnu: kljuc, kljuc, kljuc, te sva dobra zrnašca otrijebe u zdjelu. Prije nego što je prošlo pola sata, bile one gotove, pa odletjele. Djevojka odnese zdjelu maćehi; mislila je sva radosna da će smjeti na svadbu. No, maćeha se usprotivi:

— Ništa ti ne pomaže; nećeš s nama jer nemaš haljine i ne znaš plesati; mi bismo se tebe morale stidjeti. — Okrene joj leđa i pohiti sa svojim gizdavim kćerima na svadbu.

Kad nikog ne bijaše kod kuće, otiđe Pepeljuga na grob svoje majke pod ljeskovo drvo i vikne:

Milo drvce, stresi grane:
Zlato, srebro saspi na me!

Nato joj ptica baci zlatnu i srebrenu odjeću te svilom i srebrom izvezene cipelice. Pepeljuga brže-bolje obuče odjeću i pođe na svadbu. Njezine je polusestre i maćeha ne prepoznaše, već mišljahu da je neka kraljevska kći — tako lijepa, tako u zlatu odjevena. Na Pepeljugu i ne pomišljahu, uvjerene da sjedi kod kuće sva prljava i trijebeći leću iz pepela. Kraljević priđe k njoj, uzme je za ruku i stane plesati, i to samo s njome, nikako je ne puštaše iz ruke, a kad bi tko došao po nju, rekao bi:

— Ovo je moja plesačica.

Pepeljuga plesaše do večeri, a onda pođe kući. No, kraljević htjede znati čija je to lijepa djevojka, te joj reče:

— Hoću da te pratim.

No ona mu pobjegne i sakrije se u golubinjak. Kraljević je, međutim, čekao dok nije došao otac; njemu kaza da je u golubinjak ušla neka neznana djevojka. Stari pomisli da nije možda Pepeljuga, pa kad mu donesoše sjekiru i trnokop, razbi golubinjak, ali nikoga ne nađe. Uđoše u kuću, a kad tamo: Pepeljuga u svome prljavom haljetku leži sva u pepelu kraj mutne petrulјače[20] što gori u dimnjaku. Pepeljuga je naime brže skočila otraga iz golubinjaka i otrčala k ljeskovu drvcetu, tu je svukla i na grob stavila lijepu odjeću koju je ptica opet odnijela, a onda je u svom sivom haljetku sjela kraj pepela.

Kad se drugi dan svečanost nastavila i roditelji već sa djevojkama otišli, ode i Pepeljuga k ljeskovu drvcetu te progovori:

Milo drvce, stresi grane:
Zlato, srebro saspi na me!

Ptica joj baci odjeću još gizdaviju od prijašnje, pa kad je u njoj banula na svadbu, sve se zadivi njezinoj ljepoti. Kraljević je čekao dokle god nije došla; uzeo je za ruku i plesao samo s njome. Kad bi drugi htjeli s njome plesati, rekao bi:

— Ovo je moja plesačica.

Podvečer se Pepeljuga spremi kući, a kraljević pođe za njom da vidi u koju će kuću. No, ona mu pobježe iza

[20] petruljača — petrolejka

kuće u vrt, gdje su na lijepu, veliku stablu visjele prekrasne kruške; Pepeljuga se okretno poput vjeverice popne među grane, te kraljević ne znade, kamo je iščezla. Čekaše on, dok dođe otac, pa mu reče:

— One je neznane djevojke nestalo; mislim da se popela na krušku.

Otac pomisli, da nije možda Pepeljuga; zatraži sjekiru, posiječe krušku, ali ne bijaše nikoga. Kad oni u kuhinju, Pepeljuga sva u pepelu kao uvijek. Ona je naime s druge strane sišla s kruške, predala lijepu odjeću ptici na ljeskovu drvcetu i opet obukla svoj sivi hateljak.

Kad su i treći dan roditelji s polusestrama otišli, Pepeljuga opet pođe k svojoj majci na grob i reče drvcetu:

Milo drvce, stresi grane:
Zlato, srebro saspi na me.

Sada joj ptica baci tako krasnu i sjajnu odjeću, kakve još nije imala i cipelice od suhog zlata. Kad je u toj odjeći došla na svečanost, gosti zanijemili od udivljenja. Kraljević je s njom plesao sasvim sam. Kad god bi je ko pozvao da sa njome pleše, kraljević bi rekao:

— Ona je moja plesačica.

Podvečer se Pepeljuga spremaše kući i kraljević je htjede pratiti; no ona mu i opet tako brzo pobježe, te je nije mogao stići. Kraljević se zato posluži varkom; naredi da se stepenice namažu smolom, pa kad je Pepeljuga potrčala kući, lijeva joj se cipela priljepi i ostane. Kraljević je digne: bijaše malena i dražesna, sasvim od zlata.

Drugo jutro pođe s cipelicom k Pepeljuginom ocu, pa mu reče:

— Ni jedna druga ne može postati moja žena do one kojoj pristaje ova zlatna cipelica.

Obje se sestre obradovaše jer su imale lijepe noge. Najstarija uzme cipelu i pođe u sobu da je obuje; pri tom joj pomagaše majka. Kako cipelica bijaše premalena, te joj nožni palac ne mogaše unutra, dade joj mati nož i reče:

— Odreži palac; budeš li kraljica, nećeš morati da ideš pješice.

Djevojka odreže palac, utisne nogu u cipelicu, stisne zube od boli i izađe pred kraljevića, a on je uzme kao zaručnicu na konja i odjaše.

Moradoše proći pokraj groba, gdje su, na ljeskovu drvcetu, sjedile dvije golubice; one viknu u jedan glas:

Gukni, gukni, o golube,
Krv, gle, curi iz cipele:
Cipela joj premalena,
Zaručnice prave nema,
Kod kuće još ona drijema.

Kraljević pogleda na njezinu nogu i opazi kako je krv procurila; okrene s konjem natrag, dopremi krivu zaručnicu kući i reče da nije prava i da druga sestra obuje cipelu. Druga uđe u sobu i prsti joj na sreću uđu u cipelicu, samo joj peta bijaše velika. Nato joj mati dade nož i reče:

— Odsijeci komadić pete; budeš li kraljica, nećeš morati da ideš pješice.

Djevojka odsiječe komadić, utisne nogu u cipelu, stisne zube od boli i izađe pred kraljevića, a on je uzme kao svoju zaručnicu na konja i odjaše.

Kad su prolazili pokraj ljeskova drvceta, na njemu su sjedile dvije golubice; one viknu u jedan glas:

Gukni, gukni, o golube,
Krv, gle, curi iz cipele:
Cipela joj premalena,
Zaručnice prave nema,
Kod kuće još ona drijema.

Kraljević pogleda na njezinu nogu i opazi kako je krv procurila i kako se po bijeloj čarapi razlijeva rumenilo; okrene s konjem natrag i otpremi krivu zaručnicu kući.

— Ni ova nije prava! — ljutio se kraljević. — Nemate li druge kćeri?

— Ne — odgovori otac. — Još ima Pepeljuga, siroče od moje pokojne žene; ali ona ne može biti zaručnica.

Kad je kraljević zatražio da mu i nju pošalju, upadne maćeha zlobno:

— Ne, sva je prljava, ne smije se pokazati.

No, kraljević je svakako želio da je vidi, i Pepeljugu moradoše pozvati. Ona prvo umije ruke i lice, pođe kraljeviću i pokloni mu se. Kraljević joj dade zlatnu cipelicu, a ona sjedne na klupicu, izvuče nogu iz teške drvene cipele i stavi je u zlatnu: stajaše joj kao salivena. Kad je ustala i kraljević joj pogledao lice, prepozna lijepu djevojku što je s njome plesao i viknu:

— Ovo je prava zaručnica!

Maćeha se i obje polusestre uplaše i poblijede od bijesa. A kraljević se vine s Pepeljugom na konja i odjaše. Kad su prolazili pokraj ljeskova stabalca, kliknu dvije golubice u jedan glas:

Gukni, gukni o golube,
Krv ne curi iz cipele:
Cipele joj lijepo stoje,
Zaručnica prava to je.

Kliknuvši slete sa drveta i sjednu Pepeljugi na ramena, jedna s lijeve, druga s desne strane, i tako ostanu.

Kad je trebalo slaviti svadbu, dođoše neiskrene polusestre da se dogovore i da sa Pepeljugom sreću dijele. Kad su zaručnici pošli u crkvu, bila je najstarija sestra s desne, a najmlađa s lijeve strane, i golubice iskljuju svakoj po jedno oko. A kad su izlazile iz crkve, bila je najstarija s lijeve, a najmlađa s desne strane, i golubice iskljuju svakoj drugo oko. I tako za svoju zlobu i neiskrenost biše kažnjene sljepoćom za čitav život.

DANAŠNJI GNJEV OSTAVI ZA SUTRA

(uzbekstanska narodna bajka)

Živio na svijetu neki siromašni prodavač suhoga granja. Njegovo zanimanje se sastojalo u tome da preko cijelog dana luta po stepi i kraj rijeka da sakuplja suho granje, a uveče je išao na pijacu i prodavao ga za tri groša. Za taj novac bi siromah kupio hljeba. Tako je prehranjivao ženu i sina jedinca. Prodavač se dizao dok je još bio mrak, a lijegao kada bi već pao mrak.

Jedanput, kao i obično siromah donese na pijacu vezu suhoga granja. Dobi on za nju novac i, zamotavši ga u svoju maramicu, pođe u pekaru da kupi lepinjice.

Na putu srete jednog starca.

— Ej, prodavaču suhoga granja — reče starac — daj mi jedan groš, a ja ću tebi reći jednu mudru istinu.

Siromah htjede da čuje mudru istinu, te pomisli: »Pa šta, imam tri groša. Potrošiću jedan, a ostaće mi dva. Ali zato ću čuti pametan savjet.«

Izvadi on iza pojasa maramu i dade starcu groš.

— Dede, recite mi vaš mudri savjet!

— Današnji gnjev ostavi za sutra.

Razljuti se siromah i okomi se na starca:

— Da sam znao, stari brbljivče, da ćeš mi reći takve beznačajne riječi, ne bih ti nipošto dao groš. Vrati mi natrag moj groš!

Diže se galama, narod se skupi. Dok se siromah jadao i objašnjavao šta se desilo, starac se izgubi u gomili.

Prodavač suhoga granja cijele noći nije spavao, misleći kako je groš, tako teško zarađen, uzalud izgubljen. Ujutro se diže, kao i uvijek rano, zadjenu za pojas sjekiru, prebaci preko ramena uže i pođe. Išao je on tako i neprestano mislio na izgubljeni groš, i tako se zamislio da nije ni primijetio kako je dospio na nepoznato mjesto i zalutao.

Dugo je lutao po stepi i planini i dođe, najzad, u jedan prekrasan grad. Nebo se nad ovim gradom bješe tako nisko spustilo da si mogao ruku pružiti i uzeti koju ti drago zvijezdu, staviti je u džep.

Ali to ne bijahu obične zvijezde već drago kamenje.

To se toliko svidje prodavcu suhoga granja da zaboravi na svoj rodni kraj, na ženu i maloga sina, te ostade da živi u tom čarobnom gradu. Prođe petnaest godina, a prodavcu suhoga granja izgledaše da je tek juče došao u taj grad, tako mu bješe lijepo tu.

Jedanput se sjeti žene i sina: »Šta li oni tamo rade? Rđavo im je bez mene«. Zadjenu on sjekiru za pojas, prebaci uže preko ramena i pođe u rodni kraj.

Stiže kući kasno uveče kad se već bijaše sasvim smrklo i proviri kroz pukotinu na vratima. Ugleda svoju ženu kako sjedi za stolom i služi večeru nekakvom muškarcu. Zagleda se prodavač suhoga granja i mnogo se začudi: pa to on sam sjedi za stolom i večera. Kakvo je to čudo! Gledao je prodavač suhoga granja, gledao i odjednom osjeti strašnu glad. Drukčije nije moglo biti: cijeli dan nije ništa u usta stavio. Obuze gnjev prodavača: »Kakav je to bezobrazluk! Sjedim za stolom, jedem razna jela kojima me moja žena služi, a, u stvari, stojim gladan na pragu sopstvene kuće.

Nešto tu nije u redu. To je sigurno neki vukodlak!« Izvuče on oštru sjekiru i htjede već da uđe u sobu da

zakolje vukodlaka, ali se sjeti riječi mudroga starca — »Današnji gnjev ostavi za sutra«.

Ode on od vrata i pope se na krov. Leže kraj odžaka i stade da prisluškuje razgovor između žene i mladića.

Prvo progovori mladić:

— Reci, mama, koliko mi je bilo godina kad je otac otišao od kuće?

— Sine, imao si tri godine.

— A zašto nas je otac ostavio?

— O, sine moj, nemoj to ni spominjati. Ta od tada je prošlo petnaest teških godina.

— Ja se uopšte ne sjećam oca. Kakav je on?

— Ti mnogo ličiš na njega. Ti si njegova slika i prilika.

— Hoće li ikada doći taj srećni dan kada ću vidjeti oca?

I mladić za stolom zaplaka, a za njim zaplaka i njegova majka.

Prodavač drva ležaše i mišljaše: »Eh, umalo da rođenog sina ubijem. Dobro je što onda sretoh onoga starca. Izreka »Današnji gnjev ostavi za sutra« — za koju sam platio jedan groš, donijela mi je koristi na hiljade i hiljade zlatnika«.

On pohita da siđe s krova i uđe u kuću.

Njegova žena i sin se obradovaše.

Tako oni proživješe zajedno u sreći i veselju.

KIJEVSKA ZLATNA KAPIJA

(ukrajinska narodna bajka)

Kad bijaše zla godina, dođe Tatarin iz tuđinske zemlje, i evo, već udara na Višgorod, pa se i Kijevu približava. A u Kijevu življaše vitez Mihajlik; pope se on na kulu, pa pusti strijelu iz luka, pade strijela Tatarinu pravo u čanak. A ovaj bješe sjeo za sto da ruča, i tek što se pomolio i spremio da jede, kad mu se strijela zabi u meso u čanak.

— E, kaza on — ima ovdje neki moćan vitez! Predajte mi ga — reče Kijevljanima — predajte mi tog viteza, pa ću se onda povući!

A Kijevljani, oni bogatiji, šu—šu—šu—šu, dogovaraju se potajno:

— Pa šta, predaćemo ga . . .

Mihajlik će im na to:

— Kad hoćete da me izdate, onda vam je ovo posljednji put što vidite Zlatnu kapiju. Pa skoči na konja, okrete im se i reče:

— Kijevljani, Kijevljani, pogani panski skupe. Da niste Mihajlika izdali, sve dok je sunca, ne bi neprijatelji Kijev zauzeli.

I podiže Mihajlik kopljem kapiju, kao vilama snop zrele pšenice, pa odjaha u Carigrad kroz tatarsku vojsku, a Tatari ga ne vide. Kad je Mihajlik skinuo zlatnu kapiju, Tatari upadoše u Kijev i krenuše naprijed, rušeći i paleći sve pred sobom.

A vitez Mihajlik i danas živi u Carigradu: pred njim čaša vode i prosfora[21], to je sve što on jede.

I Zlatna kapija stoji u Carigradu. Ali doći će vrijeme, kažu, vratiće se Mihajlik u Kijev i postaviće kapiju na njeno mjesto.

A kada neko od ljudi prođe pored nje i kaže:

— O, Zlatna, Zlatna kapijo! Stajaćeš opet gdje si stajala i ranije! — zlato na njoj zablista. A ako ne kaže tako, ili pomisli: »Ne, nećeš više vidjeti Kijev!«
— zlato istog časa potamni.

[21] prosfora — hljepčić koji su nekad vjernici nosili u crkvu

ŽELJEZNI PRSTEN

U jednoj kolibi na kraju sela živjela jednom siromašna žena i imala jedinca sina. Radeći najteže poslove, majka je na jedvite jade izdržavala sebe i svoje dijete. Kad je dječak malo poodrastao, vidje kako je težak njihov život. Zato odluči da potraži hljeba kod drugih ljudi, kako više ne bi bio na teretu svojoj sirotoj majci.

Tako se najmi i poče služiti. Kad zaradi tri krajcara, povuče ga želja da pođe u svijet za hljebom i svojom srećom. Jednog dana se oprosti od majke, ponese sa sobom tri zaslužena krajcara i krene na put.

Dugo je išao i na kraju prispije u neko nepoznato selo. Bio je jako ogladnio i zato odluči da za jedan krajcar kupi ljeba. Utom ugleda grupu seoske djece kako kamenicama mlate jednog starog i bijednog psa. Sažali mu se na životinju, pa priđe dječacima i zamoli ih da puste psa na miru. Zločesta dječurlija mu se nasmijaše i nastaviše bacati kamenje na životinju. Onda im dječak reče: »Dajte meni psa, daću vam za njega krajcar!« Zadovoljna djeca primiše krajcar i predadoše dječaku psa.

Dječak poslije toga pođe dalje po svijetu. On ide po suncu i vrućini, a uz njega ide i pas. Najednom životinja progovori i reče mu: »Život si mi spasao. Kako da ti se odužim? Ostaću kod tebe, možda ću ti još biti i potreban«. I tako pođu dalje u svijet.

Poslije dugog hoda prispije dječak u neko drugo selo. Umoran i pregladnio od duga puta taman htjede da za krajcar kupi hljeba, kad na jednóm mostu, iznad duboke vode, ugleda skupinu dječaka s vrećom u rukama. Priđe im i upita šta to drže u vreći. Djeca mu ispričaju da su svezali staru mačku, pa će je sad ovako svezanu u vreći baciti u valove rijeke. Dječaku bude žao mačke, pa poče moliti djecu da mu daju mačku, a on će za nju njima platiti krajcar. Djeca jedva dočekaše, odriješe vreću i predaju mu mačku. Dječak turi ruku u džep i dade im krajcar.

Otale dječak pođe opet dalje po svijetu. Za njim idu pas i mačka. Putem se najednom javi mačka i reče mu: »Život si mi spasao. Kako ću ti se odužiti? Ostaću uza te, možda ću ti još što trebati«.

Dugo je dječak putovao u pratnji psa i mačke, dok ne dođe do jednog zelenog pašnjaka. Na livadi, odmah kraj puta, ugleda čobana kako zamahuje dugom štapinom i ubija šarenu zmiju. »Šta radiš?« upita dječak čobana. A on mu odgovori: »Ubijam evo gadnu zmijurinu«. I ove životinje bude dječaku žao, pa zamoli čobana da je dade njemu, a on mu za to obeća dati posljednju krajcaru koju je imao. Čobanin uze novac i prepusti mu zmiju.

Onda pođoše dalje: dječak, pas, mačka i zmija. Kad su malo odmakli, zmija mu reče: »Oteo si me od smrti. Kako da ti se odužim? Sa tobom ne mogu ići po svijetu, jer me ljudi previše mrze. Ali zato ti pođi u grad moga oca, kralja svih zmija, pa ću ti dati željezni prsten. I dokle god on bude uza te, sve što želiš, biće ti odmah ispunjeno. Sad dobro zapamti šta ću ti reći: kad dođemo do dvorca moga oca, ti ostani pred ulazom, pa kad ti bacim prsten u ruke, odmah lezi na zemlju. Toga časa će se moj otac, kralj svih zmija strašno rasrditi i zamahnuti repom, od čega će se sva zemlja zatresti«. Dječak odgovori da je sve razumio i da će učiniti onako kako ga je zmija savjetovala.

U pratnji svojih životinja prispije dječak pod jednu visoku planinu. Zatim se počnu verati uza strmenite litice, između grmlja, pužući sve za zmijom, koja im je pokazivala put. Tako dođoše do pod sami planinski vrh. Tamo je stajala jedna visoka okomita stijena i pod njom grad kralja svih zmija. Onda zmija dovede dječaka do samog ulaza u dvorac i reče mu da tu pričeka. Ona se onda uspuza u grad i poslije kratkog vremena baci mu u ruke željezni prsten. Dječak ga prihvati i u istom času se hitro baci na zemlju, kako mu je to bilo rečeno. Utom nešto zašumi kao vihor i kralj svih zmija zamahnu repom sa toliko snage da se sva zemlja iz temelja zatresla. Poslije toga se opet sve smiri.

Dječak se diže i brzo vrati u dolinu. Odavna već nije ništa jeo, zato u trbuhu osjeti strašnu glad. No, sada mu je sve bilo lakše nego prije. Sjede kraj puta i zaželje da se najede. I gle čuda iznenada, odjednom se sve nađe pred njim. Dobro se najede i nahrani životinje, pa pjevajući krene kući, da obraduje i usreći majku.

Majka se razveseli kad ugleda svoje dijete, iako se, po izgledu, vratio bijedan kakav je i prije bio. A dječak šuti, još joj ništa ne kazuje.

Kad pade noć, mati i sin odoše na počinak. Kad legoše i kad se sin uvjeri da mu je majka zaspala, on poželje da se na ovom mjestu, gdje je sada njihova kuća, stvori prekrasna palača sa visokim prozorima i prostranim sobama. Da u tim sobama bude lijep namještaj i skupocjeno posuđe. Da se majka i on probude u mekanim i lijepim posteljama. Da u ormarima budu najljepše haljine, u smočnici i na stolu najbolja jela, a oko palače da se rasprostire čaroban vrt pun šarena, rascvjetana i mirisna cvijeća.

Sve što je dječak zamislio, ono se i dogodilo.

Kad se sutradan majka probudi, jako se začudi. Mjesto u staroj kolibi, nađe se u sjajnoj palači, mjesto na tvrdoj postelji, probudi se na mekim bijelim dušecima u prekrasnoj sobi. Podiže se i pođe iz sobe u sobu: i u koju god dođe, sve su bile ljepša od ljepše. Dođe tako i u smočnicu i ugleda sto prepun najljepših jela. Na kraju dođe i do sobe u kojoj je bio njezin sin, i u strahu ga i radosti upita kako se to sve moglo izmijeniti. Dječak joj onda ispriča sve po redu kako je išao po svijetu, šta je doživio i kako je dobio željezni prsten.

Od toga dana majka i sin počeše živjeti srećno i zadovoljno. Nije im ništa nedostajalo. Sve što su poželjeli, odmah im je bilo ispunjeno.

Ubrzo dječak naraste i postade lijep mladić. Mati mu se postara i više nije mogla da obavlja kućne poslove. Zato momak odluči da se oženi. Jednog dana reče majci: »Idem da potražim nevjestu i da je dovedem kući. Tako ćeš od sada živjeti u miru i nećeš morati da radiš po kući i da se brineš za svaku sitnicu«.

Mladić se uputi ravno kralju one zemlje i zamoli ga da mu dade svoju kćerku za ženu. Kralja ovo iznenadi i gotovo razjari, jer nije očekivao da će se jedan prost čovjek usuditi da zaprosi ruku njegove kćerke. On je doduše već nešto načuo o mladiću, njegovoj sreći i prekrasnoj palači, zato odmah pomisli: »Neću ga odmah odbiti. Postaviću mu neke uslove i, pošto ih neće moći ispuniti, poslaću ga praznih šaka natrag odakle je i došao«. Zato se okrenu mladiću, koji je očekivao njegovu riječ, i reče mu: »Daću ti kćerku za ženu ako u moju bašču preneseš i zasadiš najvišu i najljepšu jelku koja raste u šumi«.

Drugo jutro ustade kralj u zoru i jako se začudi kad u bašči ugleda najveću i najljepšu od svih jela koje su rasle u šumi. On poče opet da oklijeva i zateže i ne

htjede prosiocu dati kćerke, već reče: »Daću ti svoju kćerku za ženu ako kraj moga dvorca sagradiš palaču od samoga stakla«.

Drugoga jutra ustade kralj prije zore i odmah ugleda kraj svoga dvora sjajnu palaču od samog stakla. Ali on ni ovoga puta ne održa riječ, nego po treći put reče mladiću: »Daću ti kćerku za ženu ako narediš da se između moga i tvoga dvorca sagradi široka cesta. S obje strane ceste da raste najljepše drveće, ali tako da svako bude drukčije i da na svakom drvetu pjeva druga ptica.

Trećega dana kralj ustade još ranije i odmah vidje da je od njegovog do mladićevog dvora sagrađena široka cesta i da kraj ceste, s obje strane, raste raznoliko drveće, a na svakom pjeva drukčija ptica.

Sad kralj više nemade kud već obeća momku dati svoju kćerku za ženu.

Ali je kraljeva kćerka ljubila princa iz susjedne zemlje i čekala na njega da dođe i da je zaprosi. A sada saznade da ju je otac dao drugome za ženu. Očevoj volji nije mogla da se suprotstavi, ali u srcu odluči da se osveti nepoznatom mladiću.

Kralj priredi bogatu gozbu, pa se mladić i princeza vjenčaše. Poslije toga mladoženja odvede svoju ženu u novi dom, gdje je njegova majka primi radosno i raširenih ruku.

Kraljeva kćerka je u novom domu bila naizgled zadovoljna. Prema mladoženji i njegovoj majci bila je vrlo ljubazna. Momak je bio veseo, jer je mislio da je usrećio i nevjestu, i majku, i sebe. I dok je nevjesta laskala svom mladom mužu, u srcu je kovala crne planove i jedva čekala da ga se riješi.

Jednom, kad kraljeva kćerka i mladoženja bijahu sami, ona ga slatko i povjerljivo upita: »Kaži ti meni na koji način se ispuni sve ono što ti hoćeš?« — Mladić se u početku nećkao i zatezao da joj dade odgovor, ali joj

na kraju sve povjeri i reče da ima željezni prsten i sve što zaželi, ono mu se pomoću njega i ispuni. Na to ga kraljeva kći upita: »A gdje čuvaš taj željezni prsten?« On joj kaza da ga nosi privezana na jednoj uzici oko vrata.

Kad te večeri odoše na počinak i kad mladić zaspa, kraljeva kći se prikuči, otkopča mu košulju, makazama prereže vrpcu i tako mu uze prsten.

Kad se drugog jutra mladić probudio, imao je šta i vidjeti. Nije mogao da vjeruje svojim očima! Našao se sa svojom majkom u kolibi koju je ranije imao, dok još nije bio dobio čudotvorni prsten. Lijepe palače nije više nigdje bilo, a netragom je nestalo i njegove princeze. Žalostan i utučen, šetao je tamo-amo i nikako nije znao šta bi započeo. Utom mu pristupiše pas i mačka i rekoše: »Hajdemo u svijet da potražimo prsten. Možda ćemo ga gdjegod naći. Služićemo te i što god nam narediš, učinićemo«. Mladić se udobrovolji i zatim sve troje pođoše u svijet da potraže čudotvorni prsten.

Prolazili su tako kroz razne gradove i sela, kroz duboke šume i prostrane širine, dok najposlije dođoše do jedne velike pustinje. Pođoše i kroz pustinju i nigdje ne vidješe ni stabla ni travke, ni bunara ni ljudskog naselja. I kad stigoše na kraj pustinje, ugledaše pred sobom široko more. Zaustaviše se na obali i mladić postade još žalosniji. Pas i mačka su ga tješili i na kraju mu predložiše: »Ti ostani ovdje i pričekaj nas. Mi ćemo preplivati more i ako s druge strane nađemo željezni prsten, donijećemo ti ga«. Mladić se zadovolji s ovim prijedlogom i životinje skočiše u vodu.

Plivali su dan i noć po moru, i tek trećeg jutra dohvatiše se druge obale i isplivaše na suho. Nisu dugo išli po tuđoj zemlji, kad ugledaše veličanstven dvorac. Zaustaviše se pod njegovim zidovima. U grad nisu mogli ući, jer su vrata bila zatvorena. Pođoše oko zidina i

tako stigoše do jednog stabla koje je stajalo uza sami bedem. Zaustaviše se ovdje i mačka reče psu: »Ovdje me pričekaj. Ja ću se uspentrati po drvetu i prebaciti na zid. Otale ću ući u grad i vidjeti je li gdje ovdje željezni prsten našeg gospodara«.

Mačka se uspuza na drvo, s drveta skoči na bedem, a odavde na zemlju. Pođe u grad i zamauka, kako to mačke već običavaju. Uto odnekle izbi kraljeva kći, pogleda mačku i reče princu iz susjedne zemlje, s kojim je sada ovdje živjela: »Gle, ovakvu mačku smo imali u prijašnjem domu! Neka ostane kod nas, može nam miševe loviti«.

Mačka tako ostade u dvorcu i poče se skitati po svim budžacima i svim prostorijama da nađe prsten. Ali joj sve bi uzalud. Bila je već svuda, sve je pretražila, samo još nije imala sreće da uđe u princezinu sobu. Jednom nađe vrata i od ove sobe otškrinuta. Brzo šmugne unutra i skoči pod krevet, da se tamo sakrije. Tu sačeka i noć.

Kad princ i princeza dođoše naveče u sobu i kad zaspaše, mačka se izvuče ispod postelje i poče tražiti željezni prsten po svoj sobi. Najednom ugleda malog miša i, hop, sune za njim i uhvati ga. Miš tada progovori: »Nemoj me ubiti, donijeću ti željezni prsten«. Mačka ga pusti, a miš otrči pod ormar i poče glodati drvo. Gloði, gloði i najposlije progloće ormar. Upade unutra i brzo iznese željezni prsten. Miš mački dodade prsten i odmah skoči u rupicu.

Sad mačka poče razmišljati: šta bi učinila da neopaženo izađe iz sobe. Sve mislila i na jedno smislila. Počne maukati i maukala je sve dok se princeza nije probudila, ustala iz postelje i izbacila je kroz vrata.

Mačka iznese željezni prsten iz grada, skoči na bedem i spusti se po drvetu na zemlju. Tu nađe vjernog psa i ispriča mu da je našla što je tražila.

Odmah krenuše dalje. Stigoše do mora, skočiše u vodu i počeše plivati prema drugoj obali. Kad su bili nasred mora, pas reče: »Daj da ja malo ponesem prsten! Još ništa nisam učinio za svog gospodara, niti mu se odužio što me spasao iz ruku onih nevaljalaca!« Ali mu mačka ne dade prsten i tako, svađajući se, najednom mački ispade prsten iz usta i potonu u more.

Oboje se strašno ražalostiše. Ćuteći počeše plivati dalje. Dogodi se, pa kraj psa prođe zlatna riba. Pas je brzo zgrabi, a riba ga počne moliti: »Pokloni mi život, a ja ću ti za to donijeti željezni prsten koji sada leži na dnu mora«. Pas pusti ribu, a ona zaroni u morske dubine. Uskoro donese prsten i predade ga psu. Opet životinje postadoše vesele i hitro zaplivaše prema suprotnoj obali.

Kad pas i mačka doplivaše do druge obale, nađoše momka — još ih je čekao. Pas mu predade željezni prsten i mačka mu potanko ispriča kako i gdje ga je pronašla. I tako se sve troje veselo vratiše kući.

Kod kuće mladić ispriča sirotoj majci sve šta je bilo sa željeznim prstenom i majka se jako obraduje. Mladić opet priveže željezni prsten na vrpcu i objesi ga o vrat. Poslije toga malo razmišljaše, a zatim reče: »Princ i princeza neka odsada žive u ovoj sirotinjskoj kolibici, a mi ćemo se preseliti u prekrasni grad s one strane mora«.

Kako reče, tako se i dogodilo.

IMA JUNAKA NAD JUNAKOM

U jednom selu živio jedan junak, ali pošto nije znao nikakva zanata, pasao je goveda.

Izjutra, kad je izgonio svoja goveda na pašu, bacao je svoj topuz u visinu, a dočevikao ga u ruke čak uveče, kad su se goveda vraćala kući. Toliko ga bacao u vis da je trebalo čitav dan da prođe dok se topuz popne u visinu i natrag se vrati. Osilio se govedar, pa će jednoga dana reći majci:

— Draga majko, da li ima boljega junaka no što sam ja? Vidiš šta samo topuzom radim?

Majka se samo nasmija, pa mu reče:

— E, moj sine, ima ljudi koji te mogu u čakširama ponijeti.

Sin se rasrdi što ga majka tako potcjenjuje, pa se riješi da ide i da ispita svoje junaštvo. I pođe na put da traži boljeg junaka od sebe.

Putovao je dugo dok dođe do jedne rijeke. Voda je nabujala, te junak nije mogao preći. Na drugoj strani rijeke vidi neke ljude gdje vršu žito, pa pozva jednoga od njih da mu pokaže gdje u blizini ima most, jer i on želi preći na drugu stranu.

Jedan od ljudi uze lopatu kojom je vijao žito, pa otide pravo junaku da vidi šta hoće. Kad vidje šta želi junak, pruži mu lopatu koja dostiže čak do druge strane, pa reče junaku da sjedne na nju. Junak sjede i ovaj ga čovjek prenese na lopati na drugu stranu. Kad junak

pređe rijeku, uputi se pravo ovoj gomili ljudi na guvno i ugleda jednog starca koji je jednu nozdrvu zapušio prstom pa je duvao na drugu, a njih četiri čovjeka viju žito.

Junak upita ovoga starca zašto na obe nozdrve ne duva. Ljudi mu objasniše: ako bi starac duvao na obe nozdrve, onda bi vjetar odnio ne samo žito nego i njih sve sa guvna.

Vidi sad junak da je u sredini junaka i da mu je sad prilika da oproba svoje junaštvo. Poče sad junak pričati zašto je pošao u svijet, i starac jedan, koji je bio slijep, kad to ču, reče junaku:

— Pruži, mladiću, ruku da vidim kakav si junak.

Prisutni rekoše junaku da ne pruža ruku, već da mu pruži gvozdenu držalju od lopate, te starac pritisnu palcem i napravi malu rupu.

Starac reče:

— Jesi junak, ali ne tako veliki, nego kad si došao, evo sada je jedan delija oteo starcu što vije žito kćer, a ovim ljudima sestru, pojuri za njim, pa ako otmeš djevojku, uzmi je za ženu.

Sav radostan junak, što će imati zašta da se bori, potrča i sustiže kod izvora deliju sa curom. Djevojka sjedi kraj izvora, a delija legao na njen skut i zadrijemao. Čim stiže naš junak, poteže topuzom i udari junaka tri-četiri puta po glavi. Trže se delija, pa poče koriti djevojku što ga je po glavi biskala te ga je razbudila, ali kad se uspravi, vidje da ga neko tuče po glavi. Skoči i pojuri junaka da ovaj nije znao gdje da se sakrije.

U susret mu je išao jedan čovjek koji je zavezao dvanaest natovarenih kola za pojas, naduvao gajde, te svira i vuče kola. Kad junak srete ovoga čovjeka, zamoli ga da ga negdje sakrije, jer ga neko goni. Ovaj ni pet ni šest, odriješi široke čakšire, pa ga sakrije u njih. Poveze kola, zasvira u svoje gajde i produži put dalje.

Kad malo zatim stiže delija i stade pred ovog čovjeka, zaustavi kola i poče pitati šta bi sa čovjekom koji je bježao putem. Rabadžija stade uvjeravati deliju da nije vidio čovjeka, a ovaj uporno zahtijevaše da mu ga izda jer ga je on sakrio.

Riječ po riječ, pa se ovi zavade, i delija poče da prijeti kolaru, a ovaj kao iz šale udari deliju po čelu, i ovaj pade mrtav na zemlju. Produži kolar da vuče svoja kola, pa i zaboravi na junaka u čakširama. Kad bi veče, htjede kolar da sjedne, a poče junak iz čakšira da viče:

— Polako, pobratime, da me ne prignječiš.

Kolar oslobodi junaka čakširine tamnice, a junak zastiđen otide kući, i više se nikome nije hvalio o svome junaštvu.

U CARA TROJANA KOZJE UŠI

Bio jedan car koji se zvao Trojan. U toga cara bile su uši kozje, pa je redom zvao berbere da ga briju; ali kako je koji išao, nije se natrag vraćao, jer kako bi ga koji obrijao, car Trojan bi ga zapitao šta je vidio na njemu, a berberin bi odgovorio da je vidio kozje uši; car Trojan bi ga odmah posjekao.

Tako dođe red na jednog berberina, ali se ovaj učini bolestan, pa pošlje svoga momka. Kad ovaj iziđe pred cara, zapita ga car što nije majstor došao, a on odgovori da je bolestan. Onda car Trojan sjede te ga momak obrija. Momak, brijući cara, opazi da su u njega kozje uši, ali kad ga Trojan zapita šta je u njega vidio, on odgovori da nije vidio ništa. Onda mu car da dvanaest dukata i reče mu da odsad uvijek dolazi da ga brije. Kad momak otide kući, zapita ga majstor kako je u cara a on mu odgovori da je dobro i da mu je car kazao da ga svagda on brije i pokaže mu dvanaest dukata što je od cara dobio, ali mu ne kaže da je u cara vidio kozje uši.

Od to doba ovaj je momak jednako išao i Trojana brijao, i za svako brijanje dobijao po dvanaest dukata, i nije nikome kazivao da car ima kozje uši. Ali ga najposlije stane mučiti i gristi gdje ne smije nikome da kaže te se počne gubiti i venuti. Majstor to opazi, pa ga stane pitati šta mu je, a on mu na mnogo zapitkivanje najposlije odgovori da ima nešto na srcu, ali ne smije nikome kazati, »a da mi je«, veli, »da kome god kažem, odmah bi mi odlanulo«. Onda mu majstor reče:

— Kaži meni, ja neću nikome kazati; ako li se bojiš meni kazati, a ti idi duhovniku, pa kaži njemu; ako li nećeš ni njemu, a ti iziđi u polje iza grada, pa iskopaj jamu te zavuci glavu u nju, pa tri puta zemlji kaži šta znaš, pa onda opet jamu zatrpaj.

Momak izabere ovo treće: otide iza grada u polje, pa iskopa jamu, te u nju zavuče glavu i tri puta rekne:

— U cara Trojana kozje uši! Pa onda zagrne zemlju, i tako se smiri i otide kući.

Kad poslije toga prođe neko vrijeme, ali iz one jame nikla zova, i tri pruta narasla lijepa i prava kao svijeća. Čobančad, kad nađu zovu, odsijeku jedan prut i od njega načine sviralu, ali kad počnu svirati, svirala izdaje glas:

— U cara Trojana kozje uši!

To se odmah razglasi po svemu gradu, a najposlije i car Trojan sam sobom čuje kako djeca sviraju:

— U cara Trojana kozje uši!

Čuvši to, car odmah dozove onoga berberskog momka, pa ga zapita:

— More što si ti oglasio narodu za mene?

A on se, siromah, stane pravdati da nije nikome ništa kazao, ali da je vidio šta on ima. Onda car istrgnu sablju da ga posiječe, a on se prepadne pa sve po redu iskaže, kako se zemlji ispovijedao, pa kako je sad na onome mjestu izrasla zova, od koje svaka svirala odaje onaki glas. Onda car sjedne s njim na kola i pođe na ono mjesto da vidi je li istina, kad tamo, ali još samo jedan prut nađu. Car Trojan zapovijedi da se načini svirala od onog pruta da vidi kako će svirati. Kad oni načine sviralu i počnu svirati, a svirka izdaje glas:

— U cara Trojana kozje uši!

Onda se car Trojan uvjeri da se na zemlji ne može ništa sakriti, pa onome berberinu oprosti život, i poslije dopusti da svaki može dolaziti da ga brije.

SVIJETU SE NE MOŽE UGODITI

Jedan čovjek idući iz varoši kući jahao na magarcu, a njegov sin, momčić od desetak-petnaest godina, išao pored njega pješice. Susretne ih jedan čovjek pak reče: »To nije pravo brate, da ti jašeš, a dijete da ide pješice; tvoje su noge jače od njegovih«. Onda otac sjaše s magarca i posadi sina na nj. Malo dalje sretne ih drugi čovjek pak reče: »To nije lijepo, momče, da ti jašeš, a otac da ti ide pješice; tvoje su noge mlađe«. Onda uzjašu obojica, i pođu tako malo, ali ih sretne treći čovjek pak reče: »Kakva je to budalaština: dva matora magarca na jednoj slaboj životinji. Pravo bi bilo da čovjek uzme batinu, pa da vas obojicu stjera. Onda sjašu obojica i pođu pješice; otac s jedne strane, sin s druge, a magarac u srijedi. Sretne ih četvrti čovjek pak reče: »Ala ste vi čudna tri druga! Zar nije dosta da dvojica idu pješice? Ne bi li lakše bilo da jedan od vas jaše?« Onda otac reče sinu: »Mi smo obojica svakojako jahali na magarcu, sad valja da magarac jaše na nama«. Pak onda obale magarca na zemlju, te mu jedan sveže prednje noge, a drugi stražnje, pa ga onda uzmu na kolac među se, i tako ga ponesu. A kad se ljudi koji su ih sreli i stizali stanu sad još većma smijati i čuditi, onda otac ujedanput, bacivši magarca na zemlju i počevši ga driješiti, poviče: »Ta onaj je svaki čovjek luđi od ovoga magarca koji hoće

svemu svijetu da ugodi. Ja ću s mojim magarcem da činim kako sam i najprije po mojoj volji činio; a ljudi neka govore što im drago«. Pa onda uzjaše na magarca a sin pored njega pješice, i tako otidu kući.

NASRADIN HODŽA I FRANCUZ

Došao nekakav Francuz u Stambol i prijavio se u carski dvor. Car ga primi lijepo, a Francuz mu kaže da bi se poturčio ako mu ko mogne pogoditi misao. Tražio car gore, dolje, ne može nikoga naći ko bi mogao sa tako učenim čovjekom govoriti, a još manje ko će mu misli pogoditi. U tome traženju kaže mu neko za Nasradin hodžu, veli: ako mu on ne pogodi šta misli, drugi niko ne more. Brže car pošalje sluge po Nasradina. Tražili su ga dugo, nigdje ga stići. A Nasradin, svaki bi dan uzjahao magarca pa išao nekud po Stambolu, kud on hoće, a taj dan pustio Nasradin magarcu na volju, da ga nosi kud magarac hoće. Jedva u neko doba nađu ga carske sluge i kažu mu da ga car odmah zove sebi.

Nasradin okrene magarca, pa upravi carskome saraju[22]. Gladan kô vuk, jer vazdan ništa nije jeo, kô kad je išô za magarećom pameti, pa ga, eto, snađe još veći belaj[23], jer zna da nije dobra čim ga car zove preda se. Ele, kako mu nedrago, Nasradin sjaše s magarca, priveže ga za avlijska vrata, pa pred cara. Kaže mu car šta je i kako je i zašto ga je zvao. Nasradinu ne bi drago, jer ko će pogoditi tuđe misli? Pravdaše se da ne zna francuski, no carski ljudi navale na nj makar išaretom[24] da

---

22 saraj — dvor
23 belaj — jad, nevolja
24 išaret — sporazumijevanje pomoću mimike, pokreta

govori s Francuzom, i tako ga skolesaju[25] Uđe Nasradin u jednu odaju i sjede na minderluk[26]. Dok eto ti Francuza i sjede prema njemu. Nikoga više nema u sobi da ih pometa u razgovoru. Francuz pogleda u Nasradina pa zaokruži rukom ispred sebe poput kruga, a Nasradin opet rukom kao da presijeca krug na pola. Francuz rukom ispred onoga kruga sa uzdignutim prstima gore, miče rukom nekoliko puta, a Nasradin opet rukom ozgor kao da što prosipa po onom krugu.

Čudi se Francuz, pa poteže jaje iz džepa, a Nasradin komad sira, pa prema njemu. Skoči Francuz, pa upravo caru:

— Pogodi, — veli — sve što god sam mislio, i sad turči me kako god hoćeš!

— Kako to bi? — upita car.

— Eto kako: ja zaokružim ispred šebe, kô velim: zemlja je okrugla. A on raspolovi, biva, polovina je voda. Ja opet ozdo rukom pokažem kako iz zemlje raste svakojako bilje, a on opet rukom ozgor, pokazuje kako kiša pada i da bez kiše ne može rasti. Ja potegnem iz džepa jaje misleći: evo, ovaka je zemlja, a on pokaza komad sira, biva, taka je kad snijeg pada. Iziđe Francuz i car zovne Nasradina, pa ga pohvali i upita ga kako pogodi Francuzu misli:

— Hm, vrlo jasno, — veli Nasradin. — On zaokruži ispred sebe, kô veli: imam dobru pogaču, a ja kako sam gladan, jedva dočekam i prepolovim ispred sebe, misleći: »pola meni, pola tebi.« On opet učini rukom ozdo, koda kvrca pilav i veli: imam dobar pilav, a ja pokažem

[25] skolesati — savladati, nagovoriti
[26] minderluk — sećija, divan

rukom ozgo veleći: zamasti, dobro zamasti! On pruži jaje, kô veli: evo, pa ćemo i ćimbur[27] ispeći, a ja pokažem komad sira, evo velim, pa ćemo načiniti i omak. Nasmija se car Nasradinovoj mudrosti, lijepo ga obdari i otpusti. I od tada osta riječ: razumjeli se kô Francuz i Nasradin.

[27] čimbur — jaja pržena »na oko«

ERO S ONOG SVIJETA

Kopao Turčin s Turkinjom kukuruz, pa na podne otide Turčin da prepne i da napoji konja, a Turkinja ostade odmarajući se u hladu. U tom udari odnekud Ero:

— Pomoz' bog, kado!

— Bog ti pomogao, kmete! A odakle si ti, kmete?

— Ja sam, kado, s onoga svijeta.

— Je li, bogati, a nijesi li vidjeo tamo moga Muju, koji je umro prije nekoliko mjeseci?

— O, kako ga ne bih vidjeo! On je moj prvi komšija.

— Pa kako je, bogati! Kako živi?

— Hvala bogu, zdravo je, ali se, bogme, dosta muči bez ašluka: nema za što da kupi duvana, niti ima čim da plati kavu u društvu.

— A hoćeš li ti opet natrag? Ne bi li mu mogao ponijeti, da mu pošljem malo ašluka[28].

— Bih, zašto ne bih, ja idem sad upravo tamo.

Onda Turkinja otrča tamo đe joj se muž bio skinuo od vrućine, te uzme kesu s novcima, i štogođ bude novaca u njoj, da Eri da ponese Muji. Ero dokopa novac, pa metne u njedra, pa bježi uz potok.

Tek što Ero zamakne uz potok, al' eto ti Turčina đe vodi konja da napoji, a Turkinja će pred njega:

— Da vidiš, moj čoeče! Tuda sad prođe jedan kmet s onoga svijeta, pa kaže za našega Muju da se muči bez ašluka: nema za što da kupi duvana, niti ima čim da

[28] ašluk — napojnica, džeparac

plati kavu u društvu; te sam mu ja dala ono novaca što je bilo u tvojoj kesi da mu ponese.

A Turčin:

— Pa kud ode? Kud ode?

A kad mu žena kaže da je otišao uz potok, onda on brže bolje skoči na gola konja, pa poćeraj uz potok! Kad se obazre Ero i vidi Turčina đe trči za njim, a on onda bježi! Kad dođe pod brdo u jednu vodenicu, a on utrča unutra, pa poviče vodeničaru:

— Bježi, jadna ti majka! Eto Turčina da te posiječe; već daj meni tvoju kapu, a na tebi moju, pa bježi uz brdo, tuda oko vodenice.

Vodeničar, videći Turčina đe trči na konju, poplaši se, i ne imajući kad pitati zašto će i kroza što da ga posiječe, dâ Eri svoju kapu, a Erinu baci na glavu, pa iznad vodenice bježi uz brdo. Ero metne vodeničarevu kapu na glavu, pa još uzme malo brašna te se pospe, i načini se pravi vodeničar. Utom i Turčin dotrči pred vodenicu, pa sjaše s konja i uleti u vodenicu:

— Kamo more, taki i taki čoek, što je sad tu ušao u vodenicu?

A Ero mu kaže:

— Eno ga, vidiš, đe uteče uz brdo.

Onda Turčin:

— Drži mi, more, konja.

Ero uze konja, a Turčin uz brdo za vodeničarem, ovamo, onamo po bukviku. Kad ga već stigne i uhvati, a on:

— Kamo novci što si prevario moju ženu, te uzeo da poneseš Muji na oni svijet?

Vodeničar se stane krstiti i snebivati:

— Bog s tobom, gospodaru! Ja niti sam vidjeo tvoje žene, ni Muje, ni novaca.

I tako im prođe čitavo po sata dok se osvijeste i vide šta je. Onda Turčin potrči navrat-nanos k vodenici; kad tamo, ali hoćeš! Ero uzjahao konja, pa otišao bez traga, a Turčin savije šipke, pa pješice k ženi. Kad ga žena opazi bez konja, a ona poviče:

— Kamo, čoeče! Šta uradi?

Veli:

— Ti si mu poslala novaca da kupi kave i duvana, a ja sam mu poslao i konja, da ne ide pješice.

DOSJETLJIV UDOVAC

Ono je bio jedan udovac, imao tri sina oženjena. Sinovima mu se nije sviđalo da im se otac pod starost ženi, zato narede svojim ženama da lijepo sa ocem postupaju i da ga dobro poslušaju. Žena svaka pred svojijem mužem kazivala da mu oca poslužuje, ali u stvari, nije bilo tako. Siromah starac, da bi dokazao sinovima da mu je nužda oženiti se i da ga snahe nikako ne poslužuju, smisli ovaj način. Jednog dana zovne sva tri sina u svoju sobu, te će im reći:

— Ja sam imao trista dukata u svojoj sobi, pa mi je nestalo. Jedna između vaših žena ukrala mi je pare, jer i sami znate da drugi niko ne ulazi u moju sobu.

Tada sinovi dozovu žene, te će najstariji zapitati svoju da nije uzela očeve pare. A ona će:

— Ako sam i ušla u sobu ima osam dana, dabogda ni od šta sreće ne imala!

Pa zatim se srednja zakune da mu nije u sobu ušla ima dvije nedjelje. A najmlađa se isto tako zakune da mu nije u sobu ušla ima i mjesec dana.

Tada otac rekne:

— Evo para, nije mi ih nestalo, samo sam ja htio da vaše žene same priznaju da me ne poslužuju. Već evo vam ovi novci, za vas sam ih i uštedio, a eto, sami vidite da mi je nužda ženiti se.

VREĆIN BRAT

Najmio pop radnika da mu mlati pšenicu i ugovorio s njim: dan rada — vreća pšenice.

I počeo radnik rano da mlati pšenicu.

Mlati do podne, mlati poslije podne, već je i veče. Sunce je zašlo, mjesec izgrijao. Došao pop na gumno. Radnik mu reče:

— Dosta sam mlatio, već je veče.

— Kako veče? — začudi se pop.

Radnik je pokazao rukom na mjesec:

— A šta je to?

— To je sunčev brat — odgovorio je pop.

— Dobro, kad je to sunčev brat, mlatiću dalje.

I nastavio je da mlati sve do zore. Ujutro je otišao kući. Prišio je na vreću drugu vreću i pošao popu da mu isplati. Počeo je pop da sipa pšenicu, a ono kod radnika svega pola vreće. Naljutio se pop.

— A što je to? — upitao je radnika.

— To je vrećin brat — odgovorio je radnik. Sipaj dalje!

POUKA JEDNOG POPA

Jedan pop je jednom u nedjeljni dan poučavao u crkvi seljake.

— Preblagi hrišćani, — reče im on — svako ko ima dvije košulje, jednu da dâ siromahu. Davao im je i neke druge slične pouke.

Tu je bila i popadija, i kad je čula što pop govori, dade jednu košulju siromahu. Sljedeće nedjelje pop čeka da mu popadija dâ da se presvuče. Prođoše tako dvije-tri nedjelje, a tada joj reče pop:

— Je li, popadijo, zašto mi ne daš košulju da se presvučem?

— Pa, pope, nemaš košulje.

— Kako to da nemam? A gdje je ona druga košulja?

Tada mu popadija reče:

— Pa ti nam, pope, reče u crkvi, svako ko ima dvije košulje, jednu da dâ siromahu i ja je dadoh.

— Luda ženo, nisam ja to govorio tebi, nego drugima!

NIJESAM BAŠ IZ SARAJEVA

Momče nekakvo uljeze u berbernicu da se obriči. Berberin se desio šaljivčina, pa šće malo našaliti se s ovim mladićem i zapita ga?

— Otklen si ti, momče!

— Iz Sarajeva, — odgovori mu.

Berberin nastavi:

— Čuo sam da ima takvih junaka u Sarajevu koji se puštaju bričiti bez sapuna i vruće vode, no samo studenom vodom, je li istina?

Ono momče da pokaže kako je i on junak, odgovori mu:

— Istina je, a ako ne vjeruješ, a ti probaj na meni.

Berberin ga namaže samo studenom vodom bez sapuna, pa britvom o poslu. Ovi momak počne od teške muke stiskati zube, vrcati usnicama i zažimati očima, pa ne mogući dalje trpiti, reče brijaču:

— Učini hator[29], udri mi vruću vodu i malašno sapuna, jer ja nijesam baš iz Sarajeva, nego malo odalje.

---

29 hator — milost

JAO, ŽENO, IZJEDE ME VUK

Bio jedan čovjek koji se od svašta bojao. Dođe vrijeme te se oženi. Jedne večeri nekako mu ostane prsten s ruke u avliji, pa ne smijući izići sam da ga traži, reče ženi:

— A nuder malo iziđi.

Žena skoči odmah na noge i pođe za njim. Tako idući i tražeći prsten, čovjek pogleda na mjesec, pa reče:

— Hej, mjeseče, moj saputniče, dosta ti sam se ispod tebe nahajdukovao!

Žena to čuvši, htjede mu se narugati kako nije smio sam izići da traži prsten, pa reče:

— Da čudna mi vuka!

A on čuvši da ona spomenu vuka, pomisli da je zaista došao vuk u avliju, pa brže se okrene da bježi u kuću. U toj hitrini stane na motiku, a motika se uspravi, i njega držak po glavi, puc! A on se onda raskrivi koliko ga grlo nosi:

— Pomagaj, ženo, izjede me vuk!

POBOŽNI MAČAK

(indijska bajka)

U kući jednog siromašnog čovjeka stajao je zemljani ćup u kome je bilo neko jelo. Opazi ga nečiji mačak, prohtjede mu se da se malo osladi i zavuče glavu u ćup. Grlić ćupa bio je uzak, pa se mačija glava zaglavi u njemu — unutra ju je nekako uvukao, a izvući nije mogao nikako. Uplašeni mačak poče da bježi s ćupom na glavi. Ne videći ništa, naletje na jedan kamen. Ćup udari o kamen i razbi se, samo grlić ostade nataknut mačku na vratu. Sav zbunjen i uplašen mačak odjuri u gustu šumu. U šumi je sjedio papagaj na jednoj grani. Ugleda on mačka i zapita ga:

— Hej, prijatelju! šta si to natakao sebi na vrat?

— Natakao sam sebi verige da bih se uvijek sjećao boga, — odgovori mačak. — Osim toga zarekao sam se da ne jedem ništa živo. A sad sam pošao na Ćabu; idem u Meku da okajem sve svoje grijehe.

— Eh, kad si se zakleo tako lijepo, — odgovori papagaj — idem i ja s tobom.

— Što se mene tiče, budi siguran, — uvjeravao ga je mačak. — Putuj sa mnom bez truna straha.

Povjerova papagaj lažovu mačku i pođe s njim. Putem naiđu na pacova koji je rovio sebi rupu u zemlji. Ugleda pacov putnike i zapita mačka:

— Hej, prijatelju, šta si to stavio sebi oko vrata?

Mačak mu odgovori kao i papagaju. Pacov mu povjerova i pođe s njima na put. Sad su već bila trojica putnika. Usput su sreli čvorka. Čvorak isto upita mačka, povjerova mu i krene s njime na put. Sad su već bila četvorica putnika. Sretoše pijetla i on zamoli da im bude saputnik. Tako sad petorica drugova i prijatelja nastave put.

Predveče stignu u jednu šumicu, odluče da zanoće u njoj i počnu da traže mjesto za prenoćište. Svima je poznato da ptice po noći ne vide dobro. Znao je to i mačak. Zato on reče svojim saputnicima:

— Ako vas četvoro zanoćite negdje na čistini, moglo bi se desiti da dođe koji od mojih rođaka — neki drugi mačak — i da vas pojede; meni bi ostala samo uspomena na vas. Bolje će biti da se zavučete u kakvo šuplje drvo. Ja ću sjedjeti kraj duplje, čuvaću vas, i nikome stranom neću dati da priđe.

Putnicima se svidje mačkov prijedlog. Oni se zavuku u jednu duplju, a mačak se smjesti pokraj nje da drži stražu.

Malo poslije toga poče pacov da se umiva prednjim šapama; to mu je inače bio običaj. A mačak je jedva čekao da ima nešto da prigovori svojim saputnicima. I sad on reče pijetlu:

— Hej, pijetle! Od nas četvorice ti si najpametniji i najrazboritiji. Nije ti badava onolika kresta na glavi. To je kruna mudrosti. Ti znaš da sam ja iščupao iz svog srca svako neprijateljstvo prema vama i odlučio da živim pravednim životom. Ali ovaj pacov, taj mrzi sve nas. Pogledaj samo kako on uvrće svoje brkove. On samo što nije skočio na nas. Šta da radimo s njim?

— Pacov je lopov. Treba da ga kaznimo, — odgovori pijetao.

— E, kad je kriv, tjeraj ga iz duplje, pa da mi ostali možemo da živimo u miru i slozi, — reče mačak.

Ne razmišljajući mnogo, pijetao istjera pacova iz duplje, a mačak ga dočeka, skoči na njega i pojede ... Zatim zažmiri i napravi se kao da se moli bogu.

Tačno u ponoć papagaj poče da nešto gunđa u snu. Mačak na to reče pijetlu:

— Hej, druže! Čuješ li ti kako papagaj grdi nas na svom jeziku kao da smo mu nešto krivi? Šta smo mu učinili? Baš ništa!

— To je tačno! — odgovori pijetao. — Papagaj se ne vlada kako treba.

Nije mu mjesto u našoj sredini — odluči mačak — izbaci ga napolje!

Pijetao istjera papagaja iz duplje. Mačak ga pojede, zahvali se bogu i poče da razmišlja kako bi pojeo svog trećeg saputnika. Poslije ponoći javi se čvorak. Mačak ga odmah okrivi za neprijateljstvo prema drugovima.

Pijetao brzo istjera čvorka iz duplje, a mačak pojede i njega. Sad je mačku ostao samo jedan saputnik — pijetao.

Zarudi zora. Pijetao se probudi i prodere se na sav glas: »Ku-ku-ri-ku!«

— Ah, pijetle, pijetle! — reče mu mačak. — Iako si pametan, opet nećeš da živiš sa mnom u slozi, — grdiš me naglas, i to pravo u oči. Izgleda da ne znaš kako su ostali platili istu grešku. Mačak skoči na pijetla, zgrabi ga, pregrize mu grkljan i pojede ga u slast.

NIJE VJERA TVRDA U JAČEGA

Udruže se tri vola, te odu u planinu veliku, đe je bilo dosta trave i vode. Dođe vuk da ih pokolje, ali oni se pribiju jedan uz drugoga, pa dočekaju vuka na rogove, te im vuk ne mogne ništa. Vuk se domisli, pa se dovuče blizu Bijelonje, te ga zovne i reče mu:

— Dogovorite se ti i Rudonja te mi izdajte Galonju, nemojte ga braniti, pa će ostati sva paša vama dvojici.

Bjelonja pristane, pa još Rudonju nagovori te vuku izdadu Galonju. Pošto vuk smiri Galonju, prizove Bijelonju i posavjetuje ga da mu ovaj izda Rudonju, pa da za njega samoga sva paša ostane. Bijelonja pristane i Rudonju vuku izda. Pošto vuk i Rudonju smiri, onda kidiše put Bijelonje. Bijelonja mu reče:

— Zar ćeš pogaziti vjeru, vuče?

A vuk mu odgovori:

— Nije vjera tvrda u jačega!

PAS I VUK POBRATIMI

Pobratime se vuk i pas, pa reče pas vuku:

— Ma bolan ne bio, pobratime! Zašto se ne bi ti jednom okanio trpeža i grabeža i po gori gladnoga skitanja, kad bi ti moglo biti da ovdje kod mojega dobroga gazde ležimo kod punana korita svega i svašta; a nikakvoga drugoga posla ne bismo imali nego da katkad, po kojom, po danu i po noći lanemo.

— Duše mi, dobro govoriš — odgovori vuk — i baš hoću; nego, moj pobratime, sve nešto gledam, a muka mi je upitati.

— Šta, pobratime, pitaj slobodno.

— Što ti je taj konop okolo vrata?

— Ovo služi nama, kad nas gazda gdje-gdje u žeželju sveže, pa da mu je lakše i brže svezati i odriješiti kad ga je volja.

Odgovori mu vuk:

— Pobratime ne mogu ti sad ništa odgovoriti dok malo ne promislim.

SLIJEPI MIŠ

(iz indijskog narodnog stvaralaštva)

Jednom je, bilo je to davno, izbio žestoki rat između zvjerinja i ptica. Slijepi miš tada reče sam sebi:

— Niko još nije utvrdio ko sam: zvijer ili ptica. Jedni kažu da sam zvijer, drugi — da sam ptica. Zasad će biti najbolje da se držim po strani i da o svemu dobro promislim. Neću da se priključujem zvijerima, a ni pticama, dok ne vidim ko će biti jači. Ko bude pobijedio, tome ću se i priključiti!

Zvjerinja vojska, međutim, sukobi se s ptičjom i otpoče odlučna bitka. Posmatra slijepi miš bitku iz daljine i učini mu se da će nadjačati ptice. On odletje na onu stranu gdje su one, ali se ne približi njima, već pomisli: »Odnesu li pobjedu, priključiću im se odmah!«

Uto mu se učini da su zvijeri jače. Slijepi miš upade u njihove redove i izjavi:

— Njuška mi je sasvim ista kao kod miša. Svoju djecu dojim, a ptice, to ne mogu. Znači — ja sam zvijer. Zato me primite u svoje pleme. Biću vam vjeran do groba. Neću nikad i nipošto da vas iznevjerim!

Povjerovaše zvijeri slijepom mišu i primiše ga u svoje pleme.

Međutim, pobjedu odnesu ptice; vojskovođa im je bio neobično hrabar — bio je to orao! Slijepi miš se prepade, skoro da umre od straha. On pomisli: »Sad mi ne ginu ptičije kandže!«

Tako pomisli slijepi miš i odluči da se spašava bjekstvom. Odletje u planinu, zavuče se u šumu, a tamo se uvuče u šuplje drvo.

Eto, i sad on živi tako, prezren od svih; danju se krije, a po noći, kad su sve ptice u svojim gnijezdima, izvlači se napolje.

I zaista je sramota kad je neko kukavica, a izdaja i podlost još su gore mane i dostojne su svake osude!

PIJETAO I LIJA

(iz indijskog narodnog stvaralaštva)

Popevši se na jedno visoko drvo, šepurio se na njemu kicoš pijetao i kukurijekao. Čula ga je lisica i odmah dotrčala. Kad ugleda onako debelog mladog pijetla, pođe joj voda na usta.

»Šta bih izmislila? Kako bih natjerala pijetla da siđe?« — mislila je ona. — »Natjeraću ga ja već! Onda ću ga ščepati i pojesti!«

Lisica je, zna se, veliki majstor za podvale; da podvalu smisli nije morala da misli dugo. Dođe ona pod drvo i kaže pjetliću:

— Braco! Ja ne mogu da se popnem na drvo. Zašto ti ne bi sišao, malo bismo se zabavljali, malo poigrali, trčali.

— Ali tvoje pleme, sejo, od pamtivijeka je u neprijateljstvu s mojim. Da nije toga, mislim da bih sišao.

— Ah, to li? — uzvikne lija. — Sigurno nisi čuo vijest koju su skoro oglasili lupajući u doboš?

— A koja je to vijest? — upita pijetao.

— Eto, nisam se prevarila! Znači, ti stvarno ne znaš šta je novo, — nastavi lisica. — Stvar je u ovom: životinje su se svakog dana tužile svojim vođama na zvijeri koje ih hvataju i jedu. Treba, kažu, da se tome učini kraj! Zato su se sastale vođe svih životinjskih plemena na vijećanje i vijećale su čitavih deset dana. Tako su donijeli odluku da se zvijerima zabrani ubijanje životi-

nja i da niko nikoga izjesti ne smije; ni to im nije bilo dosta: zabranili su da jedni drugima ma šta učine na žao. A juče su preko cijeloga dana lupali doboši kako bi sve zvijeri bile obaviještene o toj odluci. Kako to da ti ništa o tome nisi čuo? Sigurno si spavao?

— To je dobra vijest! — odgovori pijetao. — Sad će se sve životinje kretati bez straha!

— Zato sam ti i kazala da siđeš s tog drveta, — reče lija.

Pijetao se zamisli — šta da radi?

Da li da vjeruje prepredenoj liji ili da ne vjeruje?

U daljini se, međutim, pojave dva velika lovačka psa koja su trčala u pravcu drveta na kome je sjedio pijetao. Pijetao kukurijekne.

— Šta je, braco-pijetle? — upita ga lija.

— Dolaze dva lovačka psa! — odgovori pijetao

Čim je čula novost, lija pokupi svoj rep i pojuri u šumu koliko je noge nose.

— Čekaj! Kuda ćeš? — poviče pijetao za njom. — Zar ne reče maločas da se sad ne treba više bojati.

A lija će na to:

— Moglo bi da bude da ovi psi, kao i ti, još nisu čuli novost. Mogu da me uhvate i raznesu na komade.

Pijetao je tada shvatio sve i pomislio:

»Baš je ona prava varalica. Sve je izmislila! Htjela je da me pojede ... Ne, neprijatelju nikad ne treba vjerovati!«

SLAVUJ I KUKAVICA

Nekakav građanin nabavio slavuja i kukavicu, pa obje tice zatvori u kavez, i blizu jednu druge objesi da mu pjevaju. Prođe nekoliko dana da ni slavuj zapjeva ni kukavica zakuka, a oni građanin se začudi što ne pjevaju, pa im jedno jutro rekne: »Bogme, kad mi nećete pjevati, neću ni ja vama davati ciglog zrna ubadava.« — Oni dan bude od riječi, a slavuj po večeri počne pjevati, a kukavica sutridan otkako svanu do večera. Sad se još većma počne čuditi njihov gazda što obje protiv naravnog običaja pjevaju, i upitaće slavuja: »Zašto izjutra ne pjevaš, no svečera, pošto ja zaspim i ne čujem te?« »Zato što me nemilostivo dijete seosko noću ufatilo i tebi prodalo, a ti me ni kriva ni dužna utamničio, pak zato noću pjevam, jer ne znam kukati kao moja drugarica kukavica«. — »A što ti manjka u mome kavezu?« — »Sve na ovom svijetu, osim što mi je pod kljun više nego što mogu pozobati.« — Sad upita kukavicu: »A šta je tebi, sinja kukavice, te ti po tvome običaju ne pjevaš?« — »Ja ne znam pjevati, no kukati, pa kad je meni u kavezu kuku, neka je i tebi u kući kuku.«

S A D R Ž A J

Čardak ni na nebu ni na zemlji — — — — — 5
Sedam Vlašića — — — — — — — — — 10
Istočno od Sunca i zapadno od Mjeseca — — — 13
Biberče — — — — — — — — — — 28
Dobrostivi čarobnjak — — — — — — — 33
Kraljica mljekarica — — — — — — — 41
Vasilisa Premudra — — — — — — — — 46
Bijela Košuta — — — — — — — — — 67
Pepeljuga — — — — — — — — — — 74
Današnji gnjev ostavi za sutra — — — — — 84
Kijevska Zlatna kapija — — — — — — — 87
Željezni prsten — — — — — — — — — 89
Ima junaka nad junakom — — — — — — 98
U cara Trojana kozje uši — — — — — — 101
Svijetu se ne može ugoditi — — — — — — 104
Nasradin hodža i Francuz — — — — — — 106
Ero s onog svijeta — — — — — — — — 110
Dosjetljiv udovac — — — — — — — — 113
Vrećin brat — — — — — — — — — 115
Pouka jednog popa — — — — — — — 116
Nijesam baš iz Sarajeva — — — — — — 117
Jao, ženo, izjedo me vuk — — — — — — 118
Pobožni mačak — — — — — — — — 119
Nije vjera tvrda u jačega — — — — — — 123
Pas i vuk pobratimi — — — — — — — 124
Slijepi miš — — — — — — — — — 125
Pijetao i lija — — — — — — — — — 127
Slavuj i kukavica — — — — — — — — 130

NARODNE PRIPOVIJETKE I

III izdanje

Izdavač: IP »Veselin Masleša«, OOUR Izdavačka djelatnost, Sarajevo / Za izdavača: Boro Vidović / Tehnički urednik: Ahmed Muhamedagić, graf. ing. / Korektor: Dušanka Starović / Štampa: IP »Veselin Masleša«, OOUR Štamparija Mostar / Za štampariju: Rudo Bandić / Tiraž: 8.000 primjeraka